

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДЕН ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „СЧЕТОВОДСТВО И АНАЛИЗ“

Ангел Петров Петров

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен доктор по научна специалност 05.02.07 „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“

на тема:

Хармонизиране на националните счетоводни стандарти с МСФО – проблеми и насоки за решаване

Научен ръководител:

проф. д-р Снежана Башева

София,

2024

Дисертационният труд на тема „Хармонизиране на националните счетоводни стандарти с МСФО – проблеми и насоки за решаване“ се състои от 226 стр., в т.ч. увод, три глави, заключение, използвана литература, списъци на фигурите, графиките и таблиците и приложение – анкетна карта. В изложението са представени 45 таблици и 8 фигури. Използваната литература съдържа 154 литературни източници, от които 123 на български език и 36 на английски език. Обемът на приложението е 5 страници. По темата на дисертационния труд са осъществени три публикации.

Дисертационният труд е насочен за защита пред научно жури от катедра „Счетоводство и анализ“ при Финансово-счетоводен факултет на Университета за национално и световно стопанство (УНСС). Авторът на дисертационния труд е редовен докторант към катедра „Счетоводство и анализ“.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 22.05.2024 г. от 10 ч. в зала „Научни съвети“ (2032А) на Университета за национално и световно стопанство - София (УНСС), на открито заседание на научно жури, назначено със заповед на ректора на УНСС. Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се страни в сектор „Научни съвети и конкурси“ при дирекция „Наука“ на УНСС – София и на интернет страницата на УНСС в секция „Конкурси за заемане на академични длъжности и придобиване на научни степени“ (<http://konkursi.unwe.bg>).

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	4
1. Актуалност и значимост на изследването.....	4
2. Обект и предмет на изследването	5
3. Цели и задачи на дисертационния труд	5
4. Теза и хипотези на изследването	6
5. Методология на изследването.....	7
6. Обхват и ограничения на изследването	7
II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	7
III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	8
1. Увод	8
2. Глава първа. Стандартизация в счетоводството и счетоводни стандарти.....	8
3. Глава втора. Сравнителен анализ на НСС с МСФО	19
4. Глава трета. Анализ на анкетно проучване за оценяване на необходимостта от хармонизиране на националните счетоводни стандарти (НСС) с международните стандарти за финансови отчети (МСФО).....	35
5. Заключение	38
IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	40
V. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	40
VI. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ	43

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност и значимост на изследването

Глобализацията, насърчаването на свободната търговия и разрастването на мултинационалните корпорации са фактори, оказващи влияние върху развитието на съвременното счетоводство. Необходимостта от стандартизиране на счетоводно-отчетния процес се налага поради различието на счетоводните системи (от англосаксонската и континенталната школа), с цел създаване на единни правила, чрез които да се отразяват стопанските операции в различните страни, за постигане сравнимост на счетоводната информация, като потребителите на информация от финансовите отчети следва да могат да сравняват информация от различни предприятия, да съпоставят промяна във финансовото състояние и да установяват тенденции за бъдеща промяна. Въпреки, че отделите държави имат национални счетоводни стандарти (НСС), те в една или друга степен се доближават до счетоводните правила на международните счетоводни стандарти/международните счетоводни стандарти за финансово отчитане (МСС/МСФО), което показва желанието на счетоводната общност да постигне разбирателство, по отношение прилагането на общи правила в счетоводната отчетност. МСС/МСФО в страната ни са приети като официална счетоводна база за изготвяне на финансови отчети, с Постановление на Министерски съвет (МС) от 2006 г. Първите НСС в страната ни са приети през 1996 г., като до настоящия момент те са многократно преименувани, изменяни и допълвани.

Актуалността на темата се определя от увеличаващия се брой многонационални предприятия в България, което поражда необходимост от стандартизация и хармонизация в приложимата счетоводна база. Хармонизацията в счетоводството е свързана в приемането за счетоводна база на национални счетоводни стандарти, които са унифицирани с международните счетоводни стандарти. Като процес, счетоводната хармонизация има за цел постигане на сравнимост при осъществяване на счетоводно отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики. Основна цел на стандартизацията в счетоводно-отчетния процес е да се ограничат различията в практиките в счетоводството на отделните държави и да се

постигне единно прилагане на счетоводните принципи за счетоводния процес в мултинационалните корпорации. В концептуалната рамка на МСФО е заложено изискването за сравнимост на счетоводната информация, като потребителите на информация от финансовите отчети следва да могат да сравняват информация от различни предприятия, да съпоставят промяна във финансовото състояние и да установяват тенденции за бъдеща промяна. В същото време МСФО следва да се прилагат от предприятията и при спазване на националното счетоводно законодателство, което налага изискване националните счетоводни системи да не се различават съществено от разпоредбите в международните стандарти. Посочената специфика, свързана със стандартизиране на счетоводно-отчетния процес, показва, че организирането на счетоводния процес е изключително сложно, поради необходимостта от съчетаване на правила, които от една страна позволяват сравняване на счетоводна информация от финансови отчети на предприятия, осъществяващи дейност в различни държави, а от друга страна – спазване на националното законодателство, за постигане на вярно и честно представяне на счетоводната информация и вземане на обосновани икономически решения.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на научната разработка е приложимата счетоводна база в България.

Предмет на изследване са възможностите и проблемите за унифициране и хармонизиране на НСС с МСФО.

3. Цели и задачи на дисертационния труд

Цел на дисертационния труд е да се изследва възможността за хармонизиране на НСС с МСФО.

Реализирането на поставената цел изисква изпълнението на следните **задачи**:

1. Да се изведе спецификата на стандартизацията в счетоводството и счетоводните стандарти.

2. Да се установят особеностите на съдържанието и прилагането на НСС и МСФО.
3. Да се извърши сравнителен анализ на НСС с МСФО.
4. Да се анализира влиянието на МСФО върху счетоводната отчетност на предприятията в България.
5. Да се установят възможностите и проблемите за унифициране и хармонизиране на НСС с МСФО.

4. Теза и хипотези на изследването

Изследователска теза: Хармонизирането на НСС с МСФО е предпоставка за ограничаване слабостите и затрудненията при прилагането на националните стандарти, повишаване инвестиционния интерес и цялостното икономическо развитие на страната.

Хипотези:

Хипотеза 1: Хармонизацията на счетоводството, свързана с унифициране на НСС и МСФО, ще постигне сравнимост при счетоводното отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики, като унифицирането на НСС с МСФО е предпоставка за привличане на повече чуждестранни инвестиции в страната.

Хипотеза 2: Унифицирането на НСС с МСФО ще осигури по-уместна и разбираема информация на потребителите на финансовите отчети.

Хипотеза 3: Проблеми, които могат да възникнат при хармонизирането на НСС с МСФО, са свързани с разлики в икономическите и правни системи; различия в счетоводните практики в различните държави; необходимост от създаване на институционални механизми за внедряване на МСФО и контрол на прилагането им.

5. Методология на изследването

Методологията на изследването включва преглед на научни изследвания по поставения проблем и анкетно проучване.

В процеса на изследователска работа са използвани следните научни **методи**:

- Анализ и синтез.
- Индукция.
- Дедукция.
- Сравнителен анализ.
- Логически подход.
- Системен подход.
- Дескриптивен анализ.
- Статистически методи за сравнение на величини и обработка на данни (корелационен анализ).

6. Обхват и ограничения на изследването

Ограничения на дисертационния труд са изключване на бюджетните предприятия от изследването, както и провеждането на анкетното проучване с извадка от респонденти.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В структурно отношение дисертационният труд следва класическата структура от увод, три глави и заключение, които са разработени, с цел изпълнение на поставените задачи.

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Увод

Уводът въвежда в тематиката на хармонизирането на националните счетоводни стандарти с МСФО и основните проблеми, които могат да възникнат. Изведени са актуалността на темата, основната цел, задачи, обект и предмет. Зададена е изследователската теза и придружаващите я хипотези, както и ограниченията на изследването.

2. Глава първа. Стандартизация в счетоводството и счетоводни стандарти

В *първия параграф* на първа глава е представена същността на стандартизацията в счетоводството. Установено е, че съществено влияние върху стандартизацията в счетоводството имат формираните системи (модели) в счетоводството, в основата на които са континенталната (европейската) система и британо-американската (англо-саксонската) система. Формирането на посочените системи се основава на използването на римското и обичайното право.

Континенталната (европейската) счетоводна система е правно регулирана система, която е зависима от данъчната система на държавата. Специфично за континенталната (европейската) счетоводна система е строгото ѝ формализиране по отношение на връзката ѝ с търговското и данъчното законодателство на съответната държава. В преобладаващата част от европейските държави (като Белгия, Германия, Италия, Франция, Испания, Дания и др.) континенталната (европейската) счетоводна система намира приложение в счетоводното законодателство, като е съобразена с преобладаващия в тези страни източник на формиране на активите в предприятията, а именно банковия кредит. Посоченото обстоятелство довежда до налагане на историческата цена като база за оценка на активите, както първоначална, така и последваща, на предпазливостта като качествена характеристика на финансовите отчети, както и на подробните по характер и структура финансови отчети, с цел представяне на достатъчно сигурна и пълна счетоводна информация по отношение кредитоспособността

на предприятията. Друга специфика на континенталната (европейската) счетоводна система е поставяне на преден план на предимството на икономическото състояние пред правната форма, което дава основание за част от привържениците на британо-американската (англо-саксонската) система да я определят като консервативна.

Британо-американската (англо-саксонската) счетоводна система се основава на обичайното право, като за основна характеристики на финансовите отчети се извежда правилното и честното представяне на финансовото и имущественото състояние на предприятието. Посочената характеристика се определя в съзвучие с най-често срещаната система за формиране капитал на предприятията, а именно предимно чрез акционерна форма. Мултинационалните предприятия имат за цел да емитират своите акции, както и да представят най-благоприятно финансовото и имущественото си състояние на фондовите борси. Тези предприятия нямат интерес от използване на модела на оценка на активите по историческа цена, т.е. под стойността на парите, които са изразходени за придобиването на активи. Мултинационалните предприятия се стремят към представяне и оценяване на имуществото си във финансовите отчети и представянето на тази информация на фондовите борси, по сегашна (настояща) стойност на притежаваните от предприятието активи. С посоченото представяне мултинационалните предприятия искат да убедят купувачите на акциите им, че с наличното си имущество в големи стойности и размери, не само могат да гарантират високи дивиденди, но и изплащането на номиналната стойност на тези акции на собствениците им. Британо-американската (англо-саксонската) счетоводна система намира приложение в Обединеното кралство, САЩ, Канада, Австрия, Кипър, Израел, Мексико и др.

Представените различия в начините на организация на счетоводството в отделните страни довеждат до необходимост от използване на счетоводни стандарти, които да имат международно значение. Стандартизацията в счетоводството се определя като *„инструмент за хармонизиране и сближаване на организацията на счетоводството в условията на съвременната глобализация на пазара. ... Тя е установяването на строг и тесен набор от унифицирани счетоводни правила и фундаментални принципи, използвани от отделните страни в тяхната счетоводна политика“*. Необходимостта от стандартизация се определя от развитието на свободната търговия между страните и създаването на все повече дъщерни предприятия от големи корпорации. Различия в стандартизацията се наблюдават в англосаксонската школа и в

континенталната (европейската) школа. Развитието на стоково-паричните отношения довежда до възникването на Лондонският и Нюйоркският финансов пазар (борса), в които започват да се изпълняват голямо количество борсови и финансови сделки на участници от целия свят. В започналите опити за създаване на МСС се забелязват установените принципи от англосаксонската школа. В Европа счетоводството се развива със значително по-бавни темпове и използване на консервативни правила, основно поради наличието на множество еднолични сдружения и производства и малък размер на акционерния капитал, в следствие на което счетоводната отчетност се осъществява повече според разпоредби в нормативни актове, отколкото на счетоводни правила. В Европа НСС се създават след 1970 г., като в тях са възприети някои от принципите на счетоводно отчитане от англосаксонската школа.

Международната федерация на счетоводителите (IFAC) е създадена през 1977 г. в Мюнхен, Германия като има за цел укрепване на счетоводната професия в световен мащаб и разработване на международни стандарти счетоводство за одит, както и предоставяне на насоки за тяхното прилагане. Дейностите в IFAC се осъществяват при обединяване идеите на счетоводна отчетност на англосаксонската школа и в континенталната (европейската) школа, за да се установят общи правила и принципи, които да удовлетворяват от една страна обществения интерес, а от друга – непрекъснато променящите се икономически отношения между отделните държави. Въпреки, че отделите държави имат НСС, те в една или друга степен се доближават до счетоводните правила на МСС, което показва желанието на счетоводната общност да постигне разбирателство по отношение прилагането на общи правила. Глобализацията довежда до изискване за вярно и честно представяне на информацията във финансовите отчети на корпорациите, като МСС са *„обединяващо звено за двете школи и се подчиняват на добрите подходи за вярно и честно представяне на информацията“*.

Необходимо е да се направи разграничение между счетоводна стандартизация и счетоводна хармонизация. Стандартизацията в счетоводството има за цел *„да се премахнат различията в езика, отчетната валута, в техниките на текущото счетоводно отчитане и в начина на представяне на счетоводната информация за имущественото и финансовото състояние на предприятието“*. Хармонизацията в счетоводството е свързана в приемането за счетоводна база на национални счетоводни стандарти, които са унифицирани с международните счетоводни стандарти. Като процес, счетоводната хармонизация има за цел постигане на сравнимост при осъществяване на

счетоводно отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики. Самата *„счетоводна хармонизация се основава на стандартизация, като основните ползи са увеличаване сравнимостта на финансовите отчети, което намалява погрешното разбиране на отчетите и спестява време и пари; предприятията, които прилагат МСС привличат повече инвеститори, защото те могат да разберат финансовите отчети...“*.

Установено е, че необходимостта от конвергенция в областта на счетоводството се поражда от глобализацията, изискваща приемането на единни счетоводни стандарти, които да са глобално действащи. Въвеждането на правила в счетоводството е в резултат от необходимостта за създаване на счетоводна практика, която е обоснована, както и за определяне на начина на *„признаване, оценяване и представяне на счетоводните обекти във финансовите отчети“*.

Вторият параграф разглежда международни практики, свързани със стандартизиране на счетоводно-отчетния процес. В следствие на глобализацията през последните години започва все повече да се създават международни корпорации, осъществяващи дейност в различни държави. Основна цел на стандартизацията в счетоводно-отчетния процес е да се ограничат различията в практиките в счетоводството на отделните държави и да се постигне единно прилагане на счетоводните принципи за счетоводния процес в мултинационалните корпорации. Специфични особености на корпорациите са създаване на производствени филиали в различни страни, притежаване на контролен пакет от акции от компанията майка, продажна на ценни книжа на различни фондови борси, реализиране на приходи от продажби от чуждестранни филиали и др.. Основните причини за стандартизиране на счетоводно-отчетния процес, свързани с международните корпорации са международните практики и потребностите от счетоводна информация на контролните органи в различните държави. Международните практики, свързани със стандартизиране на счетоводно-отчетния процес се налагат поради различието на различни счетоводни системи (от англосаксонската и континенталната школа), пораждащи необходимост от създаване на единни правила, чрез които да се отразяват счетоводната дейности и стопанските операции в различните страни. Посочените международни практики са поставени чрез основаването на Съвета по международни счетоводни стандарти (IASB – International Accounting Standards Board), който разработва МСФО. Разработените от IASB стандарти (МСФО) се определят като основна счетоводна база, заедно с националните нормативни

актове. Основната цел на МСФО е „постигане на сближаване на счетоводните практики в отделните европейски страни и от друга с Общоприетите счетоводни принципи в САЩ (*General accepted accounting principles – GAAP*)“.

Наличието на континенталната (европейската) система и британо-американската (англо-саксонската) система е причина за предприемане на дейности за създаване на орган (институт), който да работи по посока постигане на хармонизация. За целта в през 1973 г. в Лондон е създаден Комитет на международните счетоводни стандарти (КМСС), с първи председател Хенри Бенсън, в резултат на споразумението между десет държави (сред които Австралия, Холандия, Канада, Франция, Германия, Япония, Великобритания, САЩ, Ирландия и Мексико). Комитетът на международните счетоводни стандарти е създаден като частна фондация, която използва в осъществяването на дейности получените изводи от изследователска група за проучване различията в счетоводните системи, основно на САЩ, Канада и Великобритания. В основата на стандартизацията, според посочения Комитет, е хармонизирането на организацията в счетоводството чрез създаване на финансови отчети, които са съобразени с бъдещото развитие на световната икономика и нуждата от единни стандартизирани правила. В периода до 1983 г. в КМСС се включват всички професионални счетоводни предприятия, които са членове на Международната федерация на счетоводителите (IFAC). До 2000 процесът на стандартизиране на счетоводството от КМСС преминава през три етапа:

- Първи етап – стремеж към създаване на обща форма на стандарти, които да позволяват прилагане на различни методи на осчетоводяване на фактически ситуации, които са сходни.
- Втори етап – практическо приложение на разработените 10 счетоводни стандарти, които влизат в сила от 1995 г.
- Трети етап – преработка на въведените стандарти.

Глобализацията довежда до хомогенност на пазарите, което увеличава нуждата на инвеститорите от информация, която може да бъде постигната чрез хармонизиране на счетоводните стандарти за финансово отчитане. Хармонизирането улеснява развитието на световната търговия и международните капиталови пазари, което от своя страна насърчава икономическия растеж на страните. МСФО, разработени от Съвета по международни счетоводни стандарти (IASB) осигуряват хармонизиране на счетоводните

стандарти в различните страни, като след приемането си се утвърждават като доминиращи като счетоводна база в значителен брой страни, може би поради влиянието на търсенето на инвеститорите, намалените разходи за финансово отчитане, изискванията за сигурност на чуждестранни инвестиции, насърчаването на свободната търговия и глобалната конкуренция. Основната полза от стандартизиране на счетоводно-отчетния процес е предоставянето на сравними и надеждни отчети на вземащи решения и инвеститори по целия свят. Поради факта, че финансовите пазари се движат към глобализация, съществува определена необходимост от разработване на единни счетоводни стандарти, които могат да бъдат от полза за инвеститори, счетоводни предприятия, мултинационални корпорации и финансови институции.

Стандартизирането на счетоводно-отчетния процес е предпоставка за осигуряване на надеждна информация за вземащите решения и за инвеститорите. Неподходящите или неадекватни за специфичните условия, счетоводни системи могат да ограничат икономическия растеж на страните. Финансовите отчети са критичен източник на информация за инвеститорите на капиталовия пазар както в развиващите се, така и в развитите страни. Ако една развиваща се страна, приеме МСФО, то се предполага, че потокът от чуждестранни инвестиции в дадена страна ще се увеличи тъй като международните инвеститори могат да разполагат както сравнима, така и надеждна информация. От своя страна, увеличаването на чуждестранните инвестиции ще насърчи икономическия растеж. Инвеститорите обаче трябва вземат предвид други фактори, преди да вземат своите инвестиционни решения, тъй като единствено приемането на МСФО като счетоводна база, не довежда автоматично до увеличаване надеждността на информацията във финансовите отчети. Начинът на прилагане на самите стандарти е също толкова важен, колкото и приемането им за счетоводна база.

Третият параграф на първа глава е посветен на първоначалното разработване и приемане и извеждане на особеностите в прилагането на МСФО. Първите опити за развитие на счетоводни принципи, се свързват със САЩ и осъществяването на държавен контрол върху корпоративното управление и определянето на финансова информация, която да се разкрива (в периода 1900-1933 г.). МСФО възникват като „неформални счетоводни правила, регулиращи структурата и съдържанието на финансовите отчети, като първоначално основната им цел е била постигането на сравнимост на информацията за нуждите на управлението на мултинационалните предприятия“. МСФО се състоят от международни счетоводни стандарти и разяснения, които са

издадени и одобрени от IASB и от предшественика на IASB – Комитетът по международни счетоводни стандарти (IASC). Създаденият през 1973 г. Комитет по международни счетоводни стандарти е в резултат от споразумение между национални счетоводни предприятия на различни страни (Австралия, Великобритания, Ирландия, Германия, Канада, САЩ, Франция, Мексико, Холандия и Япония), като дейността му има за цел постигане на хармонизиране на финансовите отчети в световен мащаб, поради което публикува МСС. През 2001 г. Комитетът по международни счетоводни стандарти е реструктуриран, като седалището му е в Лондон, а наименованието му става Съвет по международни счетоводни стандарти (IASB). Стандартите, които IASB издава започват да се наричат МСФО. Една от основните цели на IASB чрез създаването на стандарти е да се гарантира постигането на съпоставимост на финансовите отчети, т.е. възможността за сравняване на финансови данни.

Важни исторически факти от създаването и развитието на МСС са:

- В периода от 1973 до 2000 г. са издадени серия от стандарти, наречани международни счетоводни стандарти, като цифровата им последователност започва от МСС 1 „Представяне на финансови отчети“ и завършва на МСС 41 „Земеделие“. МСС са одобрени от Международната организация на комисиите за ценни книжа (IOSCO), която препоръчва на всички борсови регулатори в световен мащаб да препоръчват на чуждестранните емитенти използването на МСС.
- През 2001 г., след реструктурирането на IASC в IASB, Постоянният комитет за разяснение на стандартите (ПКР) е заменен с Комитет за разяснение на международните стандарти за финансови отчети (КРМСФО). IASB приема всички разработени от IASC стандарти, като новите стандарти, издавани от IASC са известни под името МСФО.
- През 2002 г. Европейският съвет на министрите одобрява регламент, чрез който изисква европейските дружества, които са регистрирани на регулиран пазар, за отчетните периоди след 2005 г. да започват да прилагат МСФО. Посоченият регламент довежда до широко обществено внимание към МСФО, включително и в страната ни. През същата 2002 г. IASB и FASB (Американският съвет по стандарти за финансово отчитане) подписват Меморандум за разбирателство, известен като споразумението

от Норуолк, за процес на конвергенция на двата вида стандарти (МСФО и американските US GAAP), чрез която да се постигне сравнимост на информацията във финансовите отчети на предприятията в световен мащаб.

- През 2003 г. е публикуван първият МСФО (МСФО 1 „Прилагане за първи път на МСФО“).
- През 2008 г. IASC публикува пълният набор от МСФО на английски език.
- През 2009 г. IASC публикува МСФО за малки и средни предприятия.
- В периода след 2009 г. до настоящия момент МСФО са променяни и допълвани. Например през 2014 г. е приет нов МСФО 9 „Финансови инструменти“ (който заменя МСС 39 „Финансови инструменти: признаване и оценяване“), през същата 2014 г. е издаден МСФО 15 същата 2014 г. е издаден МСФО 15 „Приходи от договори с клиенти“ (заместващ МСС 18 „Приходи“ и МСС 11 „Договори за строителство“) и др. МСФО 9 въвежда нови правила и критерии за оценка, както и класификация на финансовите активи. Основна цел на МСФО 16 е да *„преодолее често твърде спорна разлика между финансов и оперативен лизинг, водеща до различни отчетни подходи“*, а МСФО 15 е изцяло нов стандарт, свързан с *„признаване и оценяване на приходите на предприятията, независимо от отрасъла и от вида приходи“*.

Основните цели за приемането на МСФО са постигане на съпоставимост на счетоводната информация от предходен период, както и с финансовите отчети на други предприятия. МСФО е предвидено да се прилагат при изготвянето на отчети с общо предназначение, чрез който да се предоставя информация за финансовото състояние, финансовите резултати и паричните потоци на предприятието, която да е полезна за широк кръг потребители при вземането на икономически решения. За да постигнат тази цел, финансовите отчети предоставят информация за активи, задължения, собствен капитал, приходи и разходи (включително печалби и загуби) и парични потоци.

През 2002 г. ЕС въвежда изискване банките, застрахователни предприятия и други дружества да изготвят консолидираните си отчети при спазване изискванията на МСФО. Приемането на МСФО на национално и наднационално ниво скоро беше последвано от приемане от повечето счетоводни юрисдикции в световен мащаб. Въпреки, че голяма

част от държавите задължително въвеждат изискването за прилагане на МСФО, решението е доброволно на национално ниво. От друга страна, гъвкавостта, вградена в доброволния избор, довежда до широк спектър от подходи към МСФО, вариращи от пълно приемане и частично приемане до неприемане на стандартите като счетоводна база. В световен мащаб повече от 140 държави изискват използването на МСФО, като 12 държави разрешават използването им за повечето или всички свои предприятия, докато много други изразяват ангажимента си да приемат МСФО в бъдеще. До края на 2006 г. хиляди предприятия, особено работещи в Европа и Азиатско-тихоокеанския регион, се отказват от националните си стандарти и започват да прилагат МСФО. Въпреки това е невъзможно да се твърди, че МСФО напълно са се превърнали в световен стандарт и се прилагат от всички предприятия в посочените региони.

Прилагането на МСФО изисква значителна предварителна подготовка на национално ниво, за да се гарантира ефективното им прилагане. Без правна подкрепа, налагането на МСФО като счетоводна база може да се определи като голямо предизвикателство. Прилагането на МСФО често е придружено и с приемането на международните стандарти за одит. Международните одиторски стандарти (МОС) са разработени документи от Комитета по Комитета по международна одиторска практика, който е към Борда на международната федерация на счетоводителите. Основната им цел е постигане на унифицираност на всички одиторски практики в световен мащаб. В Закона за независимия финансов одит изрично се посочва, че одитът извършван в страната ни се основава освен на разпоредбите на Закона и на спазване на МОС. В МОС се съдържат единни принципи и процедури, както и насоки за одиторите. Документите включват етичен кодекс на професионалния счетоводител, речник с термини и международни стандарти за одита.

МСС/МСФО в страната ни са приети като официална счетоводна база за изготвяне на финансови отчети, с Постановление на МС от 2006 г. В страната ни, задължени да съставят финансовите си отчети на база МСФО са определени групи предприятия, изчерпателно изброени в чл. 34, ал. 2 от Закона за счетоводството, а именно кредитни и финансови институции; доставчици на платежни услуги; застрахователи и презастрахователи, както и застрахователни холдинги и финансови холдинги със смесена дейност, начело на група; пенсионноосигурителни дружества и управляваните от тях фондове за допълнително пенсионно осигуряване; инвестиционни посредници; управляващи дружества и колективни инвестиционни схеми и др. Не се допуска промяна

на избраните счетоводни стандарти повече от веднъж, освен когато това се изисква по закон.

В концептуалната рамка на МСФО е заложено изискването за сравнимост на счетоводната информация, като потребителите на информация от финансовите отчети следва да могат да сравняват информация от различни предприятия, да съпоставят промяна във финансовото състояние и да установяват тенденции за бъдеща промяна. В същото време МСФО следва да се прилагат от предприятията и при спазване на националното счетоводно законодателство, което налага изискване националните счетоводни системи да не се различават съществено от разпоредбите в международните стандарти. Различни проучвания доказват трудностите и ограниченията, при прилагането на МСФО, поради икономически, регулаторни и законодателни фактори, както и поради специфика на данъчната система в отделните страни. Несъвместимостта на МСФО с местната среда на отделните държави довежда до отклонение на основните им функции и цели.

Четвъртият параграф на първа глава е посветен на първоначалното разработване и приемане и извеждане на особеностите в прилагането на НСС. България, като принадлежаща към Европейско-континенталната школа, регламентира счетоводството си със Закон за счетоводството. Първите НСС в страната ни са приети през 1996 г., като са общо 18 на брой, а до 1996 г. се приемат нови и останалите се ревизират. Законът за счетоводството, действал от 1991 до 2001 г., в началото на 2002 г. е отменен, а през 2006 г. с оглед членството на България в ЕС, в нормативният акт са направени промени, свързани с документалната обосновааност на стопанските операции; честотата на извършване на инвентаризациите; регламентиране изискването новосъздадените предприятия да прилагат национални стандарти през първите две години след създаването им, а ако се преминават критериите за малко и средно предприятие, да се преминава към МСС/МСФО; промени в изискванията за публикуване на годишните финансови отчети; отпадане на изискването за превод на МСФО на български език, както и публикуването им в Държавен вестник и др.

През 2005 г. НСС, които се базират на МСФО, са преименувани на Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия (НСФОМСП), като първоначално са 30 на брой, но за да отговорят на МСС са с номерация от 1 до 41, с оставащи празни номера, аналогично на отменените МСС. Промяната в наименованието на НСС се обуславя от факта, че НСФОМСП са възможна приложима база за МСП,

докато МСФО следва задължително да се прилагат от големите предприятия. През 2016 г. наименованието НСС отново е върнато за националните стандарти, поради хармонизиране на националното счетоводно законодателство с Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия и за изменение на Директива 2006/43/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директиви 78/660/ЕИО и 83/349/ЕИО на Съвета. За постигане на посочената хармонизация е приет трети Закон за счетоводството през 2016 г., който действа и до настоящия момент. В нормативния акт изрично е регламентирано, че счетоводната база в страната ни са НСС, като са определени предприятията, които следва да съставят финансовите си отчети при прилагане на МСС/МСФО.

Тенденциите в развитието на НСС се определят от промяната в нормативната уредба в страната. Башева и Пожаревска, извеждат следните етапи на промяна в нормативната уредба:

- Първи етап (1991-1996 г.) – характеризира се с приемането на Закона за счетоводството от 1991 г., имащ за цел ориентиране на страната към пазарна икономика и приемането на първите НСС (в сила от 1993 г.) и Национален сметкоплан (в сила от 1991 г.). До 1996 г. според нормативната уредба, годишният финансов отчет включва единствено счетоводен баланс и отчет за приходите и разходите, а след 1996 г. се добавят и отчет за собствения капитал и отчет за паричните потоци.
- Втори етап (1997-2001 г.) – характеризира се с адаптиране на счетоводството в страната към добрите практики на международната счетоводна общност. Влияние започват да оказват не само Четвърта и Седма директива на ЕС, но и МСС. В този период около 80% от НСС са синхронизирани с действащите тогава МСС, а Законът за счетоводството претърпява осем промени, в следствие на което е изцяло отменен. През 1998 г. е отменен и Националният сметкоплан.
- Трети етап (2002-2006 г.) – периодът съвпада с подготовката на страната за членство в ЕС, поради което се въвеждат две счетоводни бази (НСФОМСП и МСФО). Предприятията в страната се разделят на големи, които задължително прилагат МСФО и останали, прилагащи МСФО по желание. НСС, които действат до 2004 г. са отменени, поради приемането, че не отговарят на променящите се МСФО и икономическата действителност.

След приемането на страната ни в ЕС, се приемат нови НСС, предназначени за малки и средни предприятия.

- Четвърти етап (2007-2016 г.) – за изпълнение изискванията на ЕС, в СС 1 се въвеждат разпоредбите на Четвърта Директива на Съвета от 25 юли 1978 година приета на основание член 54, параграф 3, буква ж) от Договора относно годишните счетоводни отчети на някои видове дружества и се променят НСФОМСП. Въвежда се изискване за подаване на годишен отчет за дейността, на база изискванията на Закона за статистиката.
- Петия етап (от 2016 г. до настоящия момент) – от 2016 г. е в сила нов Закон за счетоводството и нов Закон за независимия финансов одит. Промени са извършени в СС 1, СС 24 и СС 27, а останалите НСС, в сила от 2008 г., остават без промяна. Други промени са:
 - Създаване на нов СС 42 „Прилагане за първи път на националните счетоводни стандарти“.
 - Въвеждат се изисквания за съставните части на годишния финансов отчет, според вида на предприятието.
 - Въвежда се изискване за изготвяне на нефинансова декларация към годишния финансов отчет.

Промяната в счетоводната уредба в страната ни, както и развитието на НСС, оказват влияние върху счетоводството, с цел постигане на неговото усъвършенстване.

3. Глава втора. Сравнителен анализ на НСС с МСФО

Първият параграф от глава втора разглежда връзката на МСФО със счетоводното и данъчното законодателство в България, както и задълженията за прилагане на НСС и МСФО. Счетоводните системи са част от управленската система на всяко предприятие и като такива следва да съответстват на неговата големина и дейност, за да могат да осигуряват адекватна информация на ръководството, необходима за вземане на решения. Изборът на счетоводна база е от съществено значение за дейността на всяко предприятие, поради оказваното влияние не само върху счетоводното отчитане, но и върху данъчната и други политики. Организацията на счетоводната система в предприятията е в непосредствена зависимост от приложимите нормативни актове, които по своята същност се разделят на общи (като Законът за счетоводството и

данъчните закони) и на специфични (като счетоводните стандарти). Промяна в счетоводното законодателство в страната, се извършва с приемането на нов Закон за счетоводството през 2016 г., в който частта, свързана с приложимата счетоводна база, се хармонизира с изискванията на правните норми на ЕС и по-конкретно с Директива 2013/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия. С нормативната промяна изрично се уточнява, че в счетоводната база в страната ни са НСС, като са определени предприятията, които следва да съставят финансовите си отчети при прилагане на МСС/МСФО. Посоченото категоризиране на предприятията за счетоводни цели се явява отправна точка в избора на счетоводна база, която да се използва в счетоводните системи, за да може тази база да съответства в най-голяма степен на потребностите на ръководството и на външните потребители на информация от финансовите отчети.

Сравнителният анализ на НСС с МСФО, показва значителни слабости на НСС и затруднения в тяхното прилагане, по отношение на *„съпоставимостта с финансовата отчетност в други държави; качеството на информацията във финансовите отчети и нейната разбираемост от чуждестранните контрагенти; универсализацията в обучението по счетоводство и др. Независимо от това, в България предприятията, които не емитират ценните си книжа на фондовите борси, са с предпочитание към НСС“*. Интересен е фактът, че в НСС не се съдържат разписани принципите за съставянето на финансовите отчети, докато в МСС се съдържат. Именно поради тази разлика принципите са включени в Закона за счетоводството, с цел да се спазват от всички предприятия, без значение от приложимите от тях счетоводни стандарти. Тук обаче възниква въпросът предприятията, избрали да прилагат МСС кои принципи да спазват – разписаните в Закона за счетоводството или тези в МСС. Чл. 26, ал. 2 от Закона указва, че предприятията, които осъществяват счетоводството си на база Международните счетоводни стандарти, спазват принципите разписани в тях, т.е. не прилагат принципите на Закона за счетоводството. Посочената специфика на практика означава, че разписаните счетоводни принципи в Закона за счетоводството не са приложими и не следва да се прилагат от тези предприятия, които са избрали за счетоводната база МСФО/МСС, въпреки, че по презумпция щом осъществяват дейност в страната следва да прилагат действащата нормативна уредба и в частност Закона за счетоводството. От всички предприятия се изисква, изрично при съставяне на годишния си финансов отчет, да посочат прилаганите от тях счетоводни стандарти, за да бъде

недвусмислено кои от принципите са задължени да спазват. За да се съставят достоверни финансови отчети и отразената информация в тях да отговаря на актуалното състояние на предприятието е необходимо да се извършат проверки с които да се установи дали по време на отчетния период, воденото счетоводство отговаря на изискванията на приложимата нормативна уредба и правилно са отразени и оценени всички приходи, разходи, активи и пасиви. По отношение на различията в принципите в МСС/МСФО и счетоводната база в страната ни, следва да се разгледа и Концептуалната рамка за финансови отчети, публикувана от IASB през 2010 г., която определя *„целта на финансовото отчитане с общо предназначение; качествените характеристики на полезната финансова информация; дефиниране и измерване на елементите на финансовите отчети и концепциите за капитала и поддържане на капитала“*.

Законът за счетоводството има за цел *„счетоводството да се приведе в пълно съответствие с изискванията на пазарната икономика и международната практика“*, като отразява промяната в счетоводната система и нейното ориентиране към международните стандарти и подходи за текущо счетоводно отчитане и изготвяне на финансовите отчети. По отношение на различията в принципите в МСС/МСФО и счетоводната база в страната ни, следва да се разгледа и Концептуалната рамка за финансови отчети, публикувана от IASB през 2010 г. Посочената рамка определя *„целта на финансовото отчитане с общо предназначение; качествените характеристики на полезната финансова информация; дефиниране и измерване на елементите на финансовите отчети и концепциите за капитала и поддържане на капитала“*. МСФО са в процес на непрекъснато променяне и допълване след първоначалното си разработване, с цел да отговорят на глобализацията, увеличаване в броя на мултинационалните предприятия и използване на сравними счетоводни отчети. От друга страна, НСС са сравнително неизменни, с изключение на СС 1, СС 24 и СС 27, какво и въвеждането на нов стандарт СС 42 от 01.01.2016 г. Безспорен факт е, че приложението на МСФО непрекъснато се увеличава, поради внедряването им в националното законодателство. Много от страните напълно доброволно започват да прилагат МСФО, за да гарантират на чуждестранните инвеститори, че информацията във финансовите отчети е прозрачна и отговаря на всички международни изисквания. Страната ни, също предприема дейности в тази посока, като след присъединяването ни към ЕС, счетоводното законодателство отново се промени, за да отговори на изискванията на европейското.

Като значими промени за счетоводната база следва да бъдат споменати:

- Приети нови Закон за счетоводството и Закон за независимия финансов одит.
- Извършени промени в СС 1, СС 24 и СС 27.
- Създаване на нов счетоводен стандарт 42, свързан с прилагане за първи път на НСС.

Посочените промени в счетоводната база не довеждат до хармонизиране на НСС с МСС/МСФО. Хармонизирането на НСС с МСФО би породило различни проблеми, сред които:

- Необходимост от участие на националните законодателни органи в процеса на хармонизиране, с цел промяна в нормативните актове, свързани със счетоводния процес.
- Създаване на институционални механизми за внедряване на МСФО и контролиране на правилното им прилагане.
- Създаване на методически насоки за прилагането на МСФО и подготвяне на достатъчен брой квалифицирани специалисти.

По посочените проблеми в международен мащаб дейност осъществяват различни институции, сред които Международната федерация на счетоводителите, Съвета по международни счетоводни стандарти, Конференцията на ООН за търговия и развитие (UNCAD), както и Институтите на дипломираните експерт-счетоводители в различните страни. Дейности за хармонизиране на националните счетоводни стандарти с МСФО предприема и ЕС, чрез различни регулации в които се посочва, че МСФО са задължителни за прилагане от всички публични предприятия. Очаква се увеличаване приложението на МСФО в световен мащаб да продължи, поради публикуването на международни стандарти за малки и средни предприятия, което значително разширява обхвата на приложение.

Хармонизацията в счетоводството е свързана в приемането за счетоводна база на национални счетоводни стандарти, които са унифицирани с международните счетоводни стандарти. Като процес, счетоводната хармонизация има за цел постигане на сравнимост при осъществяване на счетоводно отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики. Самата „счетоводна

хармонизация се основава на стандартизация, като основните ползи са увеличаване сравнимостта на финансовите отчети, което намалява погрешното разбиране на отчетите и спестява време и пари; предприятията, които прилагат МСС привличат повече инвеститори, защото те могат да разбират финансовите отчети...“.

Осъществяваното счетоводство в страната ни е нормативно регламентирана дейност, като наблюдаваните процеси през последните години са свързани с хармонизирането на националното, спрямо европейското законодателство. В съвременните икономически условия, счетоводството има за цел да осигури такава информация, която да осигури вземане на решения от всички заинтересовани страни, поради което се изисква постигане на такова качество на счетоводната информация, което да позволи ясното и оповестяване и да осигури възможност за одитиране. Специфично за МСС/МСФО е, че те се характеризират с „относителна свобода, тъй като те са създадени без да се обвързват с правния режим на която и да е страна ... което предопределя изборността при вземане на счетоводни решения“. Едновременното прилагане на двете счетоводни бази обаче поражда множество затруднения сред предприятията в страната и е предпоставка за ограничаване на преките чуждестранни инвестиции, рефлектиращи върху икономическия растеж, поради невъзможност на чуждестранните инвеститори, да получат необходимата им информация от финансовите отчети на предприятията, избрали за своя база НСС. Необходимост от хармонизиране на НСС с МСФО се поражда и поради конвергенцията в счетоводството, чрез която да се постигне счетоводен модел, който освен, че е глобален, се базира на принципи и стандарти, за да се насърчат иновациите и да се повиши конкурентоспособността на предприятията в страната. В същото време през последните години промяна в счетоводното законодателство в страната ни не се наблюдава.

Вторият параграф представя сравнителен анализ и основни изисквания в отделните стандарти на НСС и МСФО. Законът за счетоводството, разглежда различни изисквания по отношение на счетоводното отчитане и съставянето на финансовите отчети за различните групи предприятия, в зависимост от това дали те са микро, малки, средни или големи. Класификацията на предприятията се извършва в зависимост от балансовата им стойност на активите, нетните приходи от продажба и средната численост на персонала за определен отчетен период. Промяна във вида на предприятието се извършва когато за определен отчетен период то вече не отговаря на два от трите критерия, се извършва от следващия отчетен период. Основните съставни

части на годишния финансов отчет, съобразно МСС, за предприятията със съответните форми, са:

- Отчет за финансовото състояние.
- Отчет за печалбата или загубата.
- Отчет за промените в собствения капитал.
- Отчет за паричните потоци.
- Пояснителни бележки.

Посочените предприятия в чл. 34, ал. 2 от Закона за счетоводството следва задължително да съставят годишните си финансови отчети на база МСС, т.е. на това основание изискваната справка няма как да бъде задължително част от елементите на техните годишни финансови отчети. Според нормативните изисквания финансовите отчети се съставят на български език, с арабски цифри и в хиляди левове, като трябва да представят вярно и честно имущественото и финансовото състояние и финансовите резултати от дейността на предприятието, паричните потоци и собствения капитал. Съставните части на годишните финансови отчети, се различават в зависимост от приложимата счетоводна база.

Третият параграф е посветен на приемственост на счетоводните принципи на МСФО в приложимото счетоводно законодателство. Счетоводните принципи са свързани с постигане на качество и достоверност на счетоводната информация. Концептуалната рамка за финансова отчетност, издадена от Съвета по международни счетоводни стандарти (IASB), освен че показва философията на МСС/МСФО, служи за представяне на принципите и правилата, познаването на които е предпоставка за ефективно прилагане на стандартите. Специфично за Концептуалната рамка за финансова отчетност е неприемането ѝ от Европейската комисия, поради факта че тя не е стандарт. В същото време обаче, за тълкуването и правилното прилагане на МСФО е необходимо изричното ѝ познаване.

Концептуалната рамка за финансова отчетност за първи път е приета през 1989 г. от Съвета по международни счетоводни стандарти, който използва като модел за изготвянето ѝ концепциите на Американският съвет за счетоводни стандарти (FASB). Поради промяна в икономическата среда, след приемането Концептуалната рамка за финансова отчетност се актуализира и допълва. Концептуалната рамка от 2010 г.

включва „цел на финансовата отчетност; качествени характеристики на полезната финансова информация; дефиниране, признаване и оценка на елементите на финансовите отчети и концепции за капитала и неговото поддържане“. През 2018 г. IASB публикува преработена Концептуалната рамка за финансова отчетност, която отменя тази от 2010 г. В основата си Концептуалната рамка се основава на разбирането, че основните потребители на информация от финансови отчети са инвеститори (настоящи и потенциални) заемодатели и други кредитори. Основните причини, поради които IASB разглежда посочените заинтересовани страни като основни са свързани с:

- Най-голямата им потребност от информация.
- Повечето от тях не могат да изискват предприятията директно да им предоставят необходимата им информация.
- Изисква се фокусиране не само върху настоящите, но и върху бъдещите инвеститори, кредитори и заемодатели.
- Вярването, че ако информацията във финансовите отчети отговори на нуждите на тези потребители на информация, то ще отговори на изискванията и очакванията и на всички останали.

Концептуалната рамка за финансова отчетност определя и че, ръководството на предприятието също е заинтересовано от финансова информация, но то може да получи вътрешно необходимата му информация, поради което не разчита на финансовите отчети с общо предназначение. За да бъде финансовата информация полезна според Концептуалната рамка, то тя следва да отговаря на качествени характеристики, които са фундаментални и на такива, чрез които се подобрява полезността. Като фундаментални качествени характеристики се определят уместността (свързана с изискването информацията да може да повлиява на решенията на потребителите, които използват информация от финансовите отчети) и достоверното представяне, изискващо информацията да е без грешки, пълна и неутрална. Качествените характеристики, които Концептуалната рамка от 2018 г. определя като подобряващи информацията, се включват:

- Съпоставимост – свързана с предоставяната възможност на потребителите на информация от финансовия отчет на предприятието да я сравняват с

предходен период, както и с тази от финансови отчети на други предприятия.

- Възможност за проверка – отнасяща се до възможност за осъществяване на проверка и достигане до извод за вярно и достоверно представяне.
- Своевременност – свързана със своевременното предоставяне на информация на заинтересованите страни за вземането на информирани решения.
- Разбираемост – информацията да е класифицирана кратко и ясно.
- Уместност.
- Достоверно представяне на информацията.

Приетият Закон за счетоводството през 2016 г. в съдържателно отношение доведе до промяна и на счетоводните принципи, които обаче не отговарят изцяло на заложените в МСФО. В Закона за счетоводството от 2016 г., в сравнение с предходния, се наблюдава:

- Оставането на счетоводни принципи във вид, който е относително непроменен – запазено е наименованието на принципа, но се наблюдават промени в съдържателно отношение (като принципите предпазливост, действащо предприятие, предимство на съдържанието пред формата, независимост на отделните отчетни период и стойностна връзка между начален и краен баланс).
- Принципи, които запазват логиката си, но са с променено наименование и съдържание (като принципите начисляване и текущо начисляване, както и последователност на представянето на сравнителна информация и запазване при възможност на счетоводната политика).
- Новоприети и отменени счетоводни принципи:
 - Новоприети – компенсиране, същественост, оценяване на позициите, които са признати във финансовите отчети. Първите два принципа са заимствани от МСС/МСФО, а последният е

свързан с континенталната школа и първоначалното оценяване на отделните отчетни обекти).

- Отменен – съпоставимост между приходите и разходите.

Счетоводните принципи на МСС/МСФО се съдържат в МСС 1 „Представяне на финансови отчети“, чиято основна цел е *„да се определи база за представяне на финансовите отчети с общо предназначение, за да се осигури сравнимост на финансовите отчети на предприятието, както с неговите финансови отчети от предходни отчетни периоди, така и с тези на други предприятия“*. Законът за счетоводството е на по-високо йерархично ниво, в сравнение с Директивите, но в него по законодателен път са включени счетоводните принципи, които се регламентират в Директива 2013/34/ЕС относно годишните финансови отчети, консолидираните финансови отчети и свързаните доклади на някои видове предприятия. Предпоставки за различията в счетоводните принципи се определят от наличието на две счетоводни бази в страната (МСФО и НСС), както и поради факта, че НСС се приемат от Министерски съвет, който е изпълнителна власт на национално ниво, а МСФО се изготвят от Съвета по международни счетоводни стандарти, който е неправителствена организация и е на наднационално ниво.

Сравнителният анализ между принципите в Закона за счетоводството и МСС установява, че няма пълно съответствие в броя на принципите, които се прилагат. Броят на принципите в Закона е 9, докато в МСС са 8. Счетоводните принципи, които са регламентирани както в Закона за счетоводството, така и в МСС са:

- Действащо предприятие.
- Начисляване.
- Последователност на представяне на сравнителна информация.
- Същественост.
- Компенсиране.

Счетоводни принципи, които са регламентирани единствено в Закона за счетоводството са:

- Предпазливост.
- Независимост на отделните отчетни периоди и стойностна връзка между начален и краен баланс.
- Предимство на съдържанието пред формата.
- Оценяване на позициите, които са признати във финансовите отчети.

Посочените счетоводни принципи, които са регламентирани единствено в Закона за счетоводството *„отразяват по-скоро концепциите на Европейско-континенталната школа и от тук са намерили отражение в чл. 6 „Общи принципи на финансово отчитане“ на Счетоводна директива 2013/34/ЕС. ... Ето защо може да се приеме, че те са регламентирани в Закона като принципи, а отсъстват като такива в текстовете на МСС 1“.*

Счетоводни принципи, които са регламентирани единствено в МСС са:

- Честно представяне и съответствие с МСФО.
- Честота на отчитане.

Принципът *„Често представяне и съответствие с МСФО“* е пряко приложим за предприятията, които са избрали за своя счетоводна база международните стандарти. Поради наличието на втора счетоводна база за предприятията в страната, а именно НСС, то няма как принципът да е заложен в Закона за счетоводството. Вторият принцип, който липсва в Закона за счетоводството е свързан с възможността предприятията да се отчитат веднъж на 52 седмици, чрез което се отчетната година може да не съвпада в календарната. Посочената възможност вече се прилага в различни страни, например в Германия отчетният период започва от м. март. Към настоящия момент подобна законова регламентация липсва в счетоводното законодателство в страната.

Счетоводните принципи целят получаването на вярно и честно представяне на счетоводната информация. Принципите имат съществено значение както при текущото отчитане, така и при годишното приключване и изготвянето на годишния финансов отчет. В обобщение може да се посочи, че счетоводните принципи, регламентирани в Закона за счетоводството са задължителни за спазване от всички предприятия, които са

избрали за своя счетоводна база НСС, докато за предприятията, избрали като счетоводна база МСС се допуска прилагането на заложените в международните стандарти счетоводни принципи.

Четвъртият параграф разглежда промените в счетоводната политика. Установено е, че еволюцията в промяната на разбирането на счетоводната политика показва промяна в „*изместване на тежестта за разбирането на счетоводната политика от правила за текущо счетоводно отчитане към правила за изготвяне и представяне на финансови отчети*“. Настоящото разбиране поставя акцент върху достоверното и реално представяне на финансовото състояние на предприятието във финансовия отчет, като не се изключват правилата за текущо създавана счетоводна информация. Основната цел е всеки, който използва информация от финансовия отчет да може да я разбере и да извърши сравнението ѝ с минал отчетен период. Принципите в НСС и МСС, които следва да се спазват при изготвяне на счетоводна политика са близки, като законодателството в страната има за цел уеднаквяване на нормативната уредба. Въпреки това принципите се различават поради което следва да бъдат прецизно прилагани от предприятията в зависимост от приложимата счетоводна база. Основна цел на счетоводната политика е да подпомага осъществявания счетоводен процес в предприятието.

Петият параграф е посветен на нетекущите (дълготрайни) активи. Дефиницията на НСС за нетекущи (дълготрайни) активи ги определя като ресурси, които са контролирани от предприятието в резултат на минали събития и от които се очаква икономическа изгода. Подобна е и дефиницията в МСС.

Шестият параграф анализира материалните запаси. Според разпоредбите на МСС 2, материалните запаси са активи, които са:

- държани за продажба в обичайния ход на стопанската дейност;
- намиращи се в процес на производство за такава продажба;
- под формата на материали или запаси, които се изразходват в производствения процес или при предоставянето на услуги.

Дефиницията на материалните запаси в СС 2 ги определя като текущи (краткотрайни) материални активи под формата на:

- материали, придобити главно чрез покупка и предназначени основно за влягане в производствения процес с цел произвеждане на продукция или услуги. Те могат да са обект и на преки продажби, когато това се прецени от предприятието;
- продукция, създадена в резултат на производствен процес в предприятието и предназначена за продажба;
- стоки, придобити главно чрез покупка и предназначени за продажба;
- незавършено производство, представляващо съвкупност от разходи, от които се очаква да се произведе продукция;
- инвестиция в материален запас – материални активи, придобити за инвестиционни цели, а не за ползване.

Важно е да се направи уточнение, относно нетекущите активи, държани за продажба. Според МСФО 5 „Нетекущи активи, държани за продажба, и преустановени дейности“ активи, които са класифицирани като държани за продажба трябва:

- да бъдат оценявани по „по-ниската от балансовата стойност и справедливата стойност, намалена с разходите за продажба, и амортизацията на тези активи да бъде преустановена“;
- да бъдат представяни отделно в баланса, като в очета за доходите резултатите от преустановените дейности също да се прилагат отделно.

От посоченото се вижда, че при прилагането на МСФО съществува специфична разновидност на текущите активи, каквато няма при прилагане на НСС.

Седмият параграф анализира консолидираните финансови отчети и дългосрочни инвестиции. Специфично при консолидираните финансови отчети е, че когато предприятие от група не е включено в консолидацията, при съставяне на консолидиран финансов отчет това предприятие не се счита за предприятие от групата. Според изискванията на СС 27, консолидиран финансов отчет се съставя от предприятие майка, когато:

- а) „притежава мнозинство от гласовете на акционерите или съдружниците в друго предприятие (дъщерно предприятие);

б) е акционер или съдружник в дъщерното предприятие и има право да назначава или да освобождава мнозинството на членовете на административното ръководство и/или членовете на управителния или надзорния съвет на друго предприятие (дъщерно предприятие);

в) има право да упражнява господстващо влияние върху предприятие (дъщерно предприятие), в което е акционер или съдружник по силата на договор или клауза в учредителния му акт;

г) е акционер или съдружник, притежаващ най-малко 20 на сто или повече от правата на глас в друго предприятие, и мнозинството на членовете на административното ръководство и/или членовете на управителния или надзорния съвет на другото предприятие, които са заемали длъжностите си през последните два отчетни периода и до датата на съставяне на консолидираните финансови отчети, са назначени единствено по силата на упражняване на правата на глас; консолидиран финансов отчет по изречение първо не се съставя, когато друго предприятие има правата, посочени в букви "а" – "в", по отношение на това предприятие;

д) единствено то контролира мнозинството от гласовете на акционерите или съдружниците в това предприятие (дъщерно предприятие) по силата на договор с други акционери или съдружници в предприятието;

е) има правомощията да упражнява или действително да упражнява доминиращо влияние или контрол върху дъщерното предприятие;

ж) предприятието майка и дъщерното предприятие се управляват общо от предприятието майка“.

От изготвяне на консолидирани финансови отчети, според МСФО 10 се освобождава „предприятие майка, което е инвестиционно предприятие, не представя консолидирани финансови отчети, ако от него се изисква да оцени всички свои дъщерни предприятия по справедлива стойност в печалбата или загубата“. Според СС 27 предприятия, които могат да не съставят консолидирани финансови отчети, са: „предприятие майка, когато е дъщерно предприятие, когато то е и дъщерно предприятие, чието собствено предприятие майка е местно лице или предприятие майка от друга държава – членка на Европейския съюз, в един от следните случаи:

а) предприятието майка на освободеното предприятие притежава всички акции или дялове в освободеното предприятие, като не се вземат под внимание акциите или дяловете в освободеното предприятие, които се притежават от членовете на неговото административно ръководство и от членовете на неговия управителен или надзорен съвет по силата на закон или по силата на учредителния му акт; б) предприятието майка на освободеното предприятие притежава 90 на сто или повече от акциите или дяловете в освободеното предприятие, като останалите акционери или съдружници в него са одобрили освобождаването“. Посочената възможност за освобождаване се прилага, ако са изпълнени едновременно две условия: „а) освободеното предприятие майка и всички негови дъщерни предприятия са включени в консолидиран финансов отчет на по-голямо обединение от предприятия, чието предприятие майка е местно лице или от друга държава – членка на Европейския съюз; б) консолидиранят финансов отчет по буква "а" и годишният консолидиран доклад за дейността на по-голямото обединение от предприятия са съставени от предприятието майка на това обединение в съответствие със законодателството на държавата членка, където се намира седалището на предприятието, или в съответствие с Международните счетоводни стандарти.“.

Осмият параграф разглежда влиянието на МСФО върху счетоводната отчетност на предприятията в България. Счетоводната отчетност на предприятията в България е в зависимост от избраната счетоводна база. Изготвяните финансови отчети от предприятията следва да предоставят финансова информация за дейността им, която да бъде полезна на всички заинтересовани страни при вземането на решения. Информацията във финансовите отчети е важна и за гражданите, както и за отделните регулаторни органи. Основна цел на МСФО е да обслужват интересите не само на бизнеса, но и на обществото и на пазарите. МСФО осигуряват рамка, която предприятията да следват при изготвянето на отчетите си, за да може представената информация да бъде достоверна. От друга страна обаче, прилагането на МСФО изисква извършване на добри преценки от счетоводителите, което довежда до промяна в счетоводството на предприятията. Професионалните преценки се извършват от счетоводители и одитори, като се отличават с множество особености, а именно следва да се базират на информация от уместни обстоятелства и факти; да се избират след разглеждане на различни алтернативи; да отчитат степента на несигурност и др.

Избраната отчетна база оказва съществено влияние върху професионалните преценки на счетоводители. Все повече държави приемат МСФО като своя счетоводна база, като преминаването към тях налага изискване за постигане на високо качество на професионалните преценки, като значимостта им нараства, поради използването на справедливата стойност като оценъчна база. В страната ни *„за съжаление много от българските счетоводители не осъзнават, че прилагането им е също свързано с извършването на множество професионални преценки и техният фокус продължава да бъде прилагането на данъчните регламенти“*.

МСФО оказват влияние и при извършването на финансово-стопанския анализ при предприятията в страната, които са ги избрали като счетоводна база, във връзка с *„качествените характеристики на информацията във финансовите отчети“*. Съвременният финансов анализ все повече се ориентира към анализ на стойността, като цената на капитала е основополагащ показател за анализиране на капиталовата структура на предприятията, определяне на стойността на акциите и дяловете и оценка на направените инвестиции.

Деветият параграф на втора глава разглежда възможностите и проблемите за унифициране и хармонизиране на НСС с МСФО. Счетоводното законодателство в България е свързано не само със Закона за счетоводството и НСС, но и с множество постановки в отделни нормативни и поднормативни актове, като Закон за данък върху добавената стойност, Закон за корпоративното подоходно облагане, Закон за задълженията и договорите и др. Нормативната уредба, свързана с организация на счетоводната отчетност, освен *„сложна откъм методологичен и методически аспект, се оказва широкообхватна – нормативна база на счетоводството се съдържа не само в ЗСч, но и в редица други законови и подзаконови нормативни актове. Преценявано от научна и практико-приложна гледна точка, това обстоятелство създава неудобства и затруднения за счетоводителя в практиката (бюрократични, методически, технически и др.)“*.

Необходимост от унифициране на НСС с МСФО, е разминаване между изискванията на отделните стандарти. Изготвянето на счетоводни приблизителни оценки се основава на *„разумна преценка за управлението на предприятието и се определят на базата на обективни обстоятелства, които могат да се подкрепят от минал опит и добри практики при подобни сделки, или в редки случаи – писмени становища на*

независими експерти“. Като термин, счетоводната приблизителна оценка е въведена в МСС, като след замяната на МСС 8 „Нетна печалба или загуба от периода, фундаментални грешки и промени в счетоводната политика“ с МСС 8 „Счетоводна политика, промени в счетоводните приблизителни оценки и грешки“ от началото на 2005 г. В действащия Закон за счетоводството обаче няма разяснение какво са счетоводните приблизителни оценки.

Възможностите за хармонизиране на МСФО с НСС следва да се разгледат и от гледна точка на европейските нормативни актове и запазване суверенитета на държавите членки. Понятието суверенитет се свързва с държавната власт, като се дефинира като *„независимост и върховенство на социалните общности, обособени в нация и народ, и на неговата държавна организация“*. Суверенитетът е върховенството на държавната власт, което е независимо, определящо неограничеността в упражняването на публичната власт. Упражняваната власт на суверенитета е непрехвърлима, като представителният орган не упражнява властта, която е делегирана от народа, а е има функции на изразител на суверенитета на народа, поради което от *„народа произтича властта и поради тази причина народът може сам да осъществява властта“*.

Хармонизацията на НСС с МСФО следва да се разглежда като основно бъдещо развитие на счетоводното регулиране в страната. Предизвикателства пред хармонизирането са породени от:

- Правната система – различията в счетоводните принципи на НСС и МСФО налагат промяна в счетоводното законодателство в страната.
- Данъчната система – в страни като САЩ, Обединеното кралство и Холандия няма взаимодействие между данъчно и счетоводно право. Когато се разработват счетоводни стандарти, единственият фокус е как да се изпълнява информационната функция. В тях не се разглеждат въпроси относно данъчното облагане. От друга страна във Франция и Германия данъчните и счетоводните системи са взаимосвързани. В страните от континентална Европа има принцип на решителност. Това означава, че печалбата от баланса е в същото време основата за данъци за предприятията. Хармонизирането на НСС с МСФО следва да се анализира и на база данъчната система.

Процесът на хармонизиране на НСС с МСФО се определя от степента до която международните стандарти ще намалят различията между тях и националните стандарти. Процесът на хармонизацията би била от полза за такива заинтересовани страни като мултинационалните предприятия, международни счетоводни предприятия и самите местни предприятия. По отношение на мултинационалните предприятия, най-голямата полза от хармонизацията би била сравнимостта на международна финансова информация. Такава сравнимост би елиминирала всички опасения относно надеждността на финансовото отчитане и би премахнало ограничения пред потока от международни инвестиции. Освен това счетоводното хармонизиране би спестило време и пари, които в момента се изразходват за консолидиране на различна финансова информация, когато се изисква повече от един набор от отчети за спазване на различни национални закони или практики.

Хармонизирането на НСС с МСФО ще улесни и набирането на чужд капитал, защото инвеститори, финансови анализатори и чуждестранни кредитори ще са в състояние да разберат информацията от финансовите отчети на чуждестранни предприятия. Процесът на хармонизация е повлиян от частни интереси на такива заинтересовани страни като международни предприятия или глобални счетоводни предприятия.

4. Глава трета. Анализ на анкетно проучване за оценяване на необходимостта от хармонизиране на националните счетоводни стандарти (НСС) с международните стандарти за финансови отчети (МСФО)

Първият параграф на четвърта глава описва използвания инструментариум за провеждане на изследване. Емпиричният инструментариум за провеждане на изследването е анкета, състояща се от 18 въпроса. Целта на анкетата е да се установи мнението на респондентите по отношение на:

- Използване на НСС/МСФО.
- Причини за избор на НСС/МСФО.

- Преминаване на предприятието от МСФО към НСС и причини за това.
- Предимства на НСС.
- Предимства на МСФО.
- Недостатъци на НСС.
- Недостатъци на МСФО.
- Затруднения в счетоводното отчитане, поради факта, че НСС не съдържат счетоводни принципи за съставяне на финансови отчети, а препращат към принципите в Закона за счетоводството, а МСФО съдържат.
- Влияние на едновременното прилагане на НСС и МСФО в страната върху ограничаване на преките чуждестранни инвестиции.
- Необходимост от унифициране на НСС с МСФО.
- Проблеми, които могат да възникнат от унифицирането на НСС с МСФО и др.

Използваните въпроси в анкетата са само закрити. Изготвянето и разпространението на анкетата е осъществено чрез функционалностите на google формуляри. Генералната съвкупност при провеждане на изследването включва всички възможни единици, които са подлежащи на изследване и отговарят на конкретно условие (признак). Изследването на всички единици от генералната съвкупност е скъпо и в повечето случаи непрактично, поради което за изпълнение на поставените цели в дисертационния труд е използвано извадково изследване, определящо целевата съвкупност. Избраният подход за изследване на съвкупността е извадков, като от генералната съвкупност се търси представителност на данните от извадката. Предимство на извадковите изследвания е възможността от изследване на относително малък брой изследвани лица, да се направят изводи за цялата генерална съвкупност.

Вторият параграф анализира резултатите от проведеното изследване. Резултатите от анкетното проучване достигат до следните изводи:

- 80% от респондентите използват НСС поради по-лесното практическо прилагане, както и задължителните изисквания за категоризиране на предприятието и избор на счетоводна база.

- Над 1/3 от изследваните предприятия са преминавали от НСС към МФСО. Обратният преход от МФСО към НСС са предприели около 1/6 от предприятията, чиито представители са били анкетирани.
- Основните предимства на НСС пред МФСО според 92% от респондентите са, че те са по-лесни и разбираеми за прилагане, като за 74% това е фактът, че не се актуализират и допълват често, а според 36% – че не е необходимо обучение за прилагането им.
- Основно предимство на МФСО е възможността за съпоставяне на финансовите отчети на предприятия, работещи в различни държави.
- Основен недостатък на НСС са невъзможността за съпоставимост на финансовата отчетност с други държави, което ги прави неразбираеми за чуждестранните инвеститори. Счетоводното отчитане с НСС се затруднява от липсата на счетоводни принципи за съставяне на финансови отчети, а се препраща към принципите в Закона за счетоводството.
- Основни недостатъци на МФСО са непрекъснатите им промени и допълнителните указания по прилагането на стандартите, съдържащи се в Концептуалната рамка за финансово отчитане.
- Едновременното прилагане на двете счетоводни бази (НСС и МФСО) в страната не е предпоставка за ограничаване на преките чуждестранни инвестиции, рефлектиращи върху икономическия растеж, поради невъзможност на чуждите инвеститори да получат необходимата информация от финансовите отчети на предприятията.
- Хармонизацията на счетоводството, свързана с унифициране на НСС и МФСО, ще постигне сравнимост при счетоводното отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики, като унифицирането на НСС с МФСО е предпоставка за привличане на повече чуждестранни инвестиции в страната.
- Унифицирането на НСС с МФСО ще осигури по-уместна и разбираема информация на потребителите на финансовите отчети.
- Проблеми, които могат да възникнат при хармонизирането на НСС с МФСО, са свързани с разлики в икономическите и правни системи; различията в счетоводните практики в различните държави; необходимост от създаване

на институционални механизми за внедряване на МСФО и контрол на прилагането им.

- Респондентите не смятат, че унифицирането на НСС с МСФО ще окаже съществен ефект върху дейността на предприятието.
- Анкетиранията лица не могат да преценят дали хармонизирането на НСС и МСФО ще доведе до спестяване на време и пари.

5. Заключение

В заключителната част на дисертационния труд е представено обобщение на достигнатите изводи от изследването. Като социално явление глобализацията довежда до промяна в световната икономика и движението на капитали между страните. Глобализацията оказва влияние и върху счетоводството, поради факта, че създаването на мултинационални предприятия изисква намаляване на различията между счетоводни отчети на страни, участващи в международните капиталови пазари. Първата стъпка за улесняване на счетоводния процес е направена през 1973 г. със създаване на първите МСС, като промените в международната бизнес среда довеждат до непрекъснато адаптиране и развиване на международните стандарти към нуждите на мултинационалните предприятия, потенциалните инвеститори и всички заинтересовани страни. Анализът на литературата позволява достигане до извод за необходимост от хармонизиране на НСС с МСФО. Като малка страна, България зависи от финансова подкрепа от международни институции и приток на чуждестранен капитал. Хармонизирането на НСС с МСФО ще позволи прозрачност при разкриването на финансова информация от български предприятия, чрез което ще се осигури възможност за привличане на повече преки чуждестранни инвестиции.

Основни пречки пред хармонизирането на НСС с МСФО са свързани с разликите в икономическите и правните системи, както и между счетоводните практики в отделните страни. Необходимо е създаването на регулаторен орган в България, който да предприеме дейности за хармонизирането на НСС с МСФО и да следи за ефективността от хармонизирането. Хармонизирането между националните и международните счетоводни стандарти следва да вземе в предвид интересите на всички заинтересовани

страни – държава, мултинационални предприятия, национални предприятия, потенциални инвеститори и одиторски предприятия.

Резултатите от проведеното изследване достигат до извод, че хармонизацията на счетоводството, свързана с унифициране на НСС и МСФО, ще постигне сравнимост при счетоводното отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики. Унифицирането на НСС с МСФО е предпоставка за привличане на повече чуждестранни инвестиции в страната. Предимства на НСС са по-лесното им прилагане, липсата на често актуализиране и необходимостта от провеждане на специализирано обучение за прилагането им, а на МСФО – възможността за съпоставяне на финансовите отчети на предприятия, работещи в различни държави. Не се установи значението на хармонизирането на НСС с МСФО, по отношение на спестяването на време и пари.

На база достигнатите изводи може да се приеме, че първоначално заложената теза, а именно, че в НСС се съдържат значителни слабости и затруднения в прилагането, като хармонизирането им с МСФО е предпоставка за повишаване инвестиционния интерес и цялостното икономическо развитие на страната, е потвърдена.

Потвърдени са и първоначално заложените хипотези, а именно:

- Хипотеза 1: Хармонизацията на счетоводството, свързана с унифициране на НСС и МСФО, ще постигне сравнимост при счетоводното отчитане, намаляване на различията в счетоводния процес и ограничаване на нежелани практики, като унифицирането на НСС с МСФО е предпоставка за привличане на повече чуждестранни инвестиции в страната.
- Хипотеза 2: Унифицирането на НСС с МСФО ще осигури по-уместна и разбираема информация на потребителите на финансовите отчети.
- Хипотеза 3: Проблеми, които могат да възникнат при хармонизирането на НСС с МСФО, са свързани с разлики в икономическите и правни системи; различията в счетоводните практики в различните държави; необходимост от създаване на институционални механизми за внедряване на МСФО и контрол на прилагането им.

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд има няколко научни приноси:

1. Въз основа на задълбочено проучване на специализираната литература са изследвани теоретико-методологичните въпроси и особености относно същността на стандартизацията и хармонизацията в счетоводството и са анализирани международните практики, свързани със стандартизиране на счетоводно-отчетния процес. Направена е задълбочена историческа ретроспекция на първоначалното разработване и приемане на МСФО и е извършен е сравнителен анализ на националните счетоводни стандарти с МСФО.
2. Изследвани са особеностите и спецификите на европейската континентална счетоводна система и англосаксонската счетоводна система във връзка с ограниченията за степента на хармонизиране на НСС с МСФО.
3. Изследвани и са систематизирани основните предпоставки, обуславящи процесите на конвергенция в сферата на счетоводството. Обосновани са най-важните предимства и ползи, които осигурява прилагането на МСФО, както от гледна точка на съставителите на финансовите отчети, така и от позицията на потребителите на информацията от тях. Изведена е необходимостта от хармонизиране на НСС с МСФО и ползите от хармонизирането за всички заинтересовани страни.
4. Открити са основните проблемни области, свързани с влиянието на МСФО върху организацията и методологията на отчетния процес на предприятията в България и приемствеността на счетоводните принципи на МСФО в приложимото счетоводно законодателство.
5. Дефинирани са слабостите в националните счетоводни стандарти, които ограничават ползите от тяхното прилагане, както по отношение на съпоставимостта с финансовата отчетност в други държави, така и във връзка с качеството на информацията във финансовите отчети и нейната разбираемост от чуждестранните контрагенти.

6. В рамките на емпиричното изследване е дадена оценка на необходимостта от хармонизиране на националните счетоводни стандарти с МСФО. На основата на резултатите от изследването са идентифицирани съществуващи ключови проблемни области в практикоприложен аспект и са очертани конкретни насоки за решаването им.

V. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Петров, А., Хармонизацията на счетоводните системи при прилагането на НСС и МСФО. Развитие и изисквания при прилагането на двете системи. Икономически социални алтернативи, 2023 г., стр. 121-130
2. Петров, А., Счетоводното образование като комплекс от знания, умения и компетентности. Сборник с доклади от научно-практическа конференция. Издателство Наука и икономика. Икономически университет – Варна. 2022г., стр. 271 – 277
3. Петров, А., Глобалната несигурност и интеграция в ЕС – хармонизация на счетоводното и данъчно законодателство. Проблеми, перспективи и възможности за решаване на икономическите предизвикателства в ЕС. Международна научна конференция на тема „Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Предизвикателства и рискове в условията на наслагващи се кризи“. Институт за икономически изследвания при БАН. 2022г. стр. 248 - 257

VI. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ съгласно чл.27, ал.2 от ППЗРАСРБ декларирам, че:

1. Дисертационният труд „Хармонизиране на националните счетоводни стандарти с МСФО – проблеми и насоки за решаване“ е мое лично дело. Добросъвестно са посочени всички информационни източници, използвани при разработването му.
2. Представените резултати и приноси от проведеното в дисертационния труд изследване са оригинални и не са заимствани от чужди изследвания и публикации.

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY
FACULTY OF FINANCE AND ACCOUNTING
DEPARTMENT OF ACCOUNTING AND ANALYSIS

Angel Petrov Petrov

ABSTRACT

On dissertation for the award of educational and scientific degree of Doctor of Science in scientific major 05.02.07 "Accounting, control and analysis of economic activity"

on the topic:

Harmonization of national accounting standards with IFRS — problems and guidelines for solution

Supervisor:

Prof. Dr. Snezhana Basheva

Sofia,

2024

The dissertation "Harmonization of national accounting standards with IFRS — problems and guidelines for solution" consists of 226 pages, including an introduction, three chapters, conclusion, references, lists of figures, graphs and tables and an annex — questionnaire. 45 tables and 8 figures are presented in the dispositif. The literature used contains 154 references, of which 123 in Bulgarian and 36 in English. The annex consists of 5 pages. Three publications have been made on the subject of the dissertation.

The dissertation is directed for defence before a scientific jury of the Department of Accounting and Analysis at the Faculty of Finance and Accounting of the University of National and World Economy (UNWE). The author of the dissertation is a regular PhD student at the Department of Accounting and Analysis.

The dissertation defence will take place on 22.05.2024 at 10 a.m. in the Scientific Councils Hall (2032A) of the University of National and World Economy — Sofia (UNWE), at an open meeting of a scientific jury appointed by order of the UNWE chancellor. The materials on the defence are available to interested parties in the Scientific Councils and Competitions Sector of the Directorate of Science of the UNWE — Sofia and on the website of the UNWE in the section "Competitions for academic positions and degrees" (<http://konkursi.unwe.bg>).

TABLE OF CONTENTS

- TABLE OF CONTENTS 46
- I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION 47
 - 1. Relevance and significance of the research..... 47
 - 2. Object and subject of the research..... 48
 - 3. Aims and objectives of the dissertation..... 48
 - 4. Research thesis and assumptions..... 48
 - 5. Research methodology 49
 - 6. Scope and limitations of the research..... 50
- II. STRUCTURE AND CONTENT OF THE DISSERTATION 50
- III. OUTLINE OF THE DISSERTATION 51
 - 1. Introduction 51
 - 2. Chapter one. Standardization in accounting and accounting standards 51
 - 3. Chapter Two. Comparative analysis of NAS with IFRS 61
 - 4. Chapter Three. Analysis of a survey to assess the need to harmonise national accounting standards (NAS) with international financial reporting standards (IFRS)..... 75
 - 5. Conclusion..... 77
- IV. STATEMENT OF CONTRIBUTIONS TO THE DISSERTATION 79
- V. PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION TOPIC 80
- VI. DECLARATION OF ORIGINALITY 81

I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

7. Relevance and significance of the research

Globalization, the promotion of free trade and the growth of multinational corporations are factors influencing the development of modern accounting. The need to standardize the accounting and reporting process is necessitated by the difference of accounting systems (of the Anglo-Saxon and Continental schools), in order to create uniform rules to reflect business operations in different countries, to achieve comparability of accounting information, as users of financial statement information should be able to compare information from different enterprises, to correlate changes in financial position and to identify trends for future change. Notwithstanding the country departments have national accounting standards (NAS), these are to one extent or another similar to the accounting rules of international accounting standards/international financial reporting standards (IAS/IFRS), indicating the desire of the accounting community to reach an understanding regarding the application of common rules in accounting reporting. The IAS/IFRS in our country have been adopted as the official accounting basis for the preparation of financial statements, by a Council of Ministers (CoM) Decree of 2006. The first NASs in our country were adopted in 1996 and have been renamed, amended and supplemented multiple times.

The **relevance** of the topic is determined by the increasing number of multinational enterprises in Bulgaria, which gives rise to the need for standardisation and harmonisation in the applicable accounting basis. Harmonisation in accounting is linked to the adoption as an accounting basis of national accounting standards that are unified with international accounting standards. As a process, accounting harmonisation aims at achieving comparability in accounting, reducing differences in the accounting process and limiting undesirable practices. The main objective of standardisation in the accounting and reporting process is to reduce differences in accounting practices between countries and to achieve uniform application of accounting principles for the accounting process in multinational corporations. The conceptual framework of IFRS requires comparability of accounting information, whereby users of financial statement information should be able to compare information from different undertakings, compare changes in financial position and identify trends for future change. At the same time, IFRS should also be applied by undertakings in compliance with national accounting legislation, which requires that national accounting systems do not differ materially

from the provisions in international standards. The above specificity related to the standardisation of the accounting and reporting process shows that the organisation of the accounting process is extremely complex, due to the need to combine rules that, on the one hand, allow the comparison of accounting information from financial statements of enterprises operating in different countries, and on the other hand — compliance with national legislation to achieve a true and fair presentation of accounting information and making sound economic decisions.

8. Object and subject of the research

The **object** of the scientific paper is the applicable accounting framework in Bulgaria.

The **subject** of the research are the possibilities and problems of unification and harmonization of the NAS with IFRS.

9. Aims and objectives of the dissertation

The **aim** of the dissertation is to investigate the possibility of harmonization of NAS with IFRS.

The realization of the set objective requires the implementation of the following **tasks**:

6. To derive the specificity of standardization in accounting and accounting standards.
7. To identify the specific features of the content and application of NAS and IFRS.
8. To carry out a comparative analysis of NAS with IFRS.
9. To analyse the impact of IFRS on the accounting of enterprises in Bulgaria.
10. To identify the opportunities and problems for unification and harmonisation of NAS with IFRS.

10. Research thesis and assumptions

Research thesis: The harmonization of NAS with IFRS is a prerequisite for limiting weaknesses and difficulties in the implementation of national standards, increasing investment interest and the overall economic development of the country.

Assumptions:

Assumption 1: The harmonization of accounting related to the unification of the NAS and IFRS will achieve comparability in accounting, reduce differences in the accounting process and limit undesirable practices, as the alignment of the NAS with IFRS is a prerequisite for attracting more foreign investment in the country.

Assumption 2: The alignment of NAS with IFRS will provide more relevant and understandable information to users of financial statements.

Assumption 3: Issues that may arise in the harmonization of NAS with IFRS are related to differences in economic and legal systems; differences in accounting practices in different countries; the need to establish institutional mechanisms for the implementation of IFRS and control of their implementation.

11. Research methodology

The research methodology includes a review of research studies on the problem posed and a survey.

The following research **methods** were used in the research process:

- Analysis and synthesis.
- Induction.
- Deduction.
- Comparative analysis.
- Logical approach.
- Systematic approach.

- Descriptive analysis.
- Statistical methods for comparison of quantities and data processing (correlation analysis).

12.Scope and limitations of the research

Limitations of the dissertation are the exclusion of budget enterprises from the research, and the conduct of the survey with a sample of respondents.

II. STRUCTURE AND CONTENT OF THE DISSERTATION

Structurally, the dissertation follows the classical structure of an introduction, three chapters and a conclusion, which have been developed in order to fulfil the set objectives.

III. OUTLINE OF THE DISSERTATION

6. Introduction

The introduction introduces the topic of the harmonisation of national accounting standards with IFRS and the main issues that may arise. The relevance of the topic, the main aim, objectives, object and subject are outlined. The research thesis and accompanying hypotheses are set out, as well as the limitations of the research.

7. Chapter one. Standardization in accounting and accounting standards

The *first paragraph* of chapter one presents the nature of standardization in accounting. It is found that the significant influence on standardization in accounting has formed systems (models) in accounting, the basis of which are the continental (European) system and the British-American (Anglo-Saxon) system. The formation of these systems is based on the use of Roman and common law.

The continental (European) accounting system is a legally regulated system which is dependent on the tax system of the State. What is specific to the continental (European) accounting system is its strict formalisation in terms of its relationship with the commercial and tax legislation of the country concerned. In the vast majority of European countries (such as Belgium, Germany, Italy, France, Spain, Denmark, etc.), the continental (European) accounting system is applied in accounting legislation and is consistent with the predominant source of asset formation in these countries, namely bank credit. That circumstance has led to the imposition of historical cost as the basis for the valuation of assets, both initial and subsequent, of prudence as a qualitative characteristic of financial statements, and of financial statements that are detailed in nature and structure in order to provide sufficiently reliable and complete accounting information on the creditworthiness of undertakings. Another specific feature of the continental (European) accounting system is the preference for economic substance over legal form, which has led some of the proponents of the British-American (Anglo-Saxon) system to describe it as conservative.

The British-American (Anglo-Saxon) accounting system is based on the common law, with the proper and fair presentation of the financial and property position of the enterprise being the main characteristics of the financial statements. That characteristic is defined in accordance with the most common system of capital formation of enterprises, namely primarily through the share form. Multinational enterprises aim to issue their shares as well as to present their financial and property situation most favourably on the stock exchanges. These companies have no interest in using the historical cost model of asset valuation, i.e. below the value of the money spent to acquire assets. Multinational enterprises seek to present and value their assets in their financial statements and present this information to stock exchanges at the present value of the assets held by the enterprise. By this presentation, multinational enterprises want to convince the buyers of their shares that, with the large values and amounts of assets available, they can not only guarantee high dividends but also the repayment of the nominal value of these shares to their owners. The British-American (Anglo-Saxon) accounting system applies in the United Kingdom, the United States, Canada, Austria, Cyprus, Israel, Mexico and elsewhere.

The differences presented in the way accounting is organised in the various countries make it necessary to use accounting standards that have international relevance. Standardisation in accounting is defined as *'a tool for harmonisation and convergence of the organisation of accounting in the context of modern market globalisation. ...It is the establishment of a strict and narrow set of uniform accounting rules and fundamental principles used by individual countries in their accounting policies'*. The need for standardisation is driven by the development of free trade between countries and the creation of more and more subsidiaries by large corporations. Differences in standardisation can be observed in the Anglo-Saxon school and in the Continental (European) school. The development of commodity-money relations led to the emergence of the London and New York financial markets (exchanges), in which a large number of stock and financial transactions began to be executed by participants from all over the world. The established principles of the Anglo-Saxon school were evident in the attempts to establish the IAS that began. In Europe, accounting developed at a considerably slower pace and using conservative rules, mainly due to the existence of many sole proprietorships and industries and the small size of share capital, with the result that accounting was carried out more according to statutory provisions than accounting rules. In Europe, NAS were established after 1970 and adopted some of the accounting principles of the Anglo-Saxon school.

The International Federation of Accountants (IFAC) was established in 1977 in Munich, Germany with the aim of strengthening the accounting profession worldwide and developing

international auditing standards and providing guidance on their application. IFAC activities are carried out in bringing together the ideas of accounting of the Anglo-Saxon school and in the Continental (European) school in order to establish common rules and principles that satisfy the public interest on the one hand and the ever-changing economic relations between countries on the other. Although the countries have separate NAS, they are to one degree or another close to the IAS accounting rules, indicating the desire of the accounting community to reach an understanding on the application of common rules. Globalisation has led to a requirement for the true and fair presentation of information in the financial statements of corporations, with IAS being the *"unifying link for the two schools and subject to best practices for the true and fair presentation of information"*.

It is necessary to distinguish between accounting standardisation and accounting harmonisation. Standardisation in accounting aims *'to eliminate differences in language, in reporting currency, in current accounting techniques and in the way accounting information about an enterprise's assets and financial position is presented'*.. Harmonisation in accounting is linked to the adoption as an accounting basis of national accounting standards that are unified with international accounting standards. As a process, accounting harmonisation aims at achieving comparability in accounting, reducing differences in the accounting process and limiting undesirable practices. The *"accounting harmonisation itself is based on standardisation, with the main benefits being increased comparability of financial statements, which reduces misunderstanding of the statements and saves time and money; businesses that apply IAS attract more investors because they can understand the financial statements..."*.

It is recognised that the need for convergence in accounting is driven by globalisation requiring the adoption of uniform accounting standards that are globally applicable. The introduction of rules in accounting is the result of the need to establish an accounting practice that is sound, and to determine the manner of *'recognition, measurement and presentation of accounting items in financial statements'*.

The *second paragraph* discusses international practices related to standardising the accounting and reporting process. As a consequence of globalisation, international corporations operating in different countries have increasingly been established in recent years. The main objective of standardisation in the accounting and reporting process is to reduce differences in accounting practices between countries and to achieve uniform application of accounting principles for the accounting process in multinational corporations. Specific features of the

corporations are the establishment of production subsidiaries in different countries, the ownership of a controlling stake of shares by the parent company, the sale of securities on different stock exchanges, the realization of sales revenues from foreign subsidiaries, etc.. The main reasons for standardizing the accounting and reporting process related to international corporations are international practices and the accounting information needs of controlling authorities in different countries. The international practices related to standardization of accounting and reporting process are necessitated by the difference of different accounting systems (of Anglo-Saxon and Continental School), giving rise to the need for the creation of uniform rules to reflect the accounting activities and business operations in different countries. These international practices were put in place through the establishment of the International Accounting Standards Board (IASB), which developed IFRS. The standards developed by the IASB (IFRS) are defined as the main accounting basis along with national regulations. The main objective of IFRS is *'to achieve convergence of accounting practices across European countries and with US Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)'*.

The existence of the continental (European) system and the British-American (Anglo-Saxon) system is the reason for undertaking activities to set up a body (institute) to work towards harmonisation. To this end, the International Accounting Standards Committee (IASC) was set up in London in 1973, with Henry Benson as its first Chairman, as a result of an agreement between ten countries (including Australia, the Netherlands, Canada, France, Germany, Japan, the United Kingdom, the United States, Ireland and Mexico). The International Accounting Standards Committee was set up as a private foundation to use in its activities the findings of a research group to investigate differences in accounting systems, mainly those of the USA, Canada and the UK. The basis of standardisation, according to this Committee, is the harmonisation of organisation in accounting by creating financial statements that are consistent with the future development of the world economy and the need for uniform standardised rules. In the period up to 1983, the IASC included all professional accounting firms that were members of the International Federation of Accountants (IFAC). By 2000, the process of standardisation of accounting by the IASC went through three stages:

- First stage— seeking to create a common form of standards that would allow for the application of different accounting methods to factual situations that were similar.

- Second stage — practical application of the 10 accounting standards developed, which came into force in 1995.
- Third stage — revision of the standards introduced.

Globalisation leads to homogeneity of markets, which increases investors' need for information, which can be achieved by harmonising accounting standards for financial reporting. Harmonisation facilitates the development of world trade and international capital markets, which in turn promotes the economic growth of countries. IFRS, developed by the International Accounting Standards Board (IASB), provide for the harmonisation of accounting standards across countries, and since their adoption have become established as the dominant accounting basis in a significant number of countries, perhaps due to the impact of investor demand, reduced financial reporting costs, foreign investment security requirements, the promotion of free trade and global competition. The main benefit of standardising the accounting and reporting process is the provision of comparable and reliable reports to decision makers and investors around the world. As financial markets move towards globalisation, there is a definite need to develop uniform accounting standards that can benefit investors, accounting firms, multinational corporations and financial institutions.

Standardisation of the accounting and reporting process is a prerequisite for providing reliable information to decision-makers and investors. Accounting systems that are inappropriate or inadequate for specific circumstances can limit countries' economic growth. Financial statements are a critical source of information for capital market investors in both developing and developed countries. If a developing country adopts IFRS, it is assumed that the flow of foreign investment into a country will increase as international investors may have both comparable and reliable information. In turn, the increase in foreign investment will promote economic growth. However, investors need to consider other factors before making their investment decisions as the mere adoption of IFRS as an accounting basis does not automatically lead to an increase in the reliability of information in financial statements. The way the standards themselves are applied is as important as their adoption as an accounting basis.

The *third paragraph* of chapter one is devoted to the initial development and adoption and to highlighting the specificities in the application of IFRS. The first attempts to develop accounting principles are associated with the US and the implementation of government control over corporate governance and the determination of financial information to be disclosed (in

the period 1900-1933). IFRS originated as *'informal accounting rules governing the structure and content of financial statements, initially with the primary objective of achieving comparability of information for the management needs of multinational enterprises'*. IFRS consist of international accounting standards and interpretations that have been issued and endorsed by the IASB and by the IASB's predecessor, the International Accounting Standards Committee (IASC). The International Accounting Standards Committee, established in 1973, is the result of an agreement between the national accounting firms of different countries (Australia, Canada, France, Germany, Ireland, Japan, Mexico, the Netherlands, the United Kingdom and the United States) and its activities are aimed at achieving harmonisation of financial statements worldwide, which is why it publishes IAS. In 2001, the International Accounting Standards Committee was restructured, with its headquarters in London and its name becoming the International Accounting Standards Board (IASB). The standards issued by the IASB came to be called IFRS. One of the IASB's main objectives in creating standards is to ensure that financial statements are comparable, i.e. that financial data can be compared.

Important historical facts from the creation and development of IAS are:

- Between 1973 and 2000, a series of standards called International Accounting Standards were issued, their numerical sequence starting with IAS 1 'Presentation of Financial Statements' and ending at IAS 41 'Agriculture'. IAS are endorsed by the International Organization of Securities Commissions (IOSCO), which recommends that all stock exchange regulators worldwide recommend that foreign issuers use IAS.
- In 2001, following the restructuring of IASC in IASB, the Standard Interpretations Committee (SIC) was replaced by the International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC). The IASB adopts all standards developed by the IASC, and new standards issued by the IASC are known as IFRS.
- In 2002, the European Council of Ministers approved a regulation requiring European listed companies to start applying IFRS for accounting periods after 2005. This regulation resulted in widespread public attention to IFRS, including in this country. In the same year, 2002, the IASB and the FASB (American Financial Reporting Standards Board) signed a Memorandum of Understanding, known as the Norwalk Agreement, for a process of convergence of both types of standards (IFRS and US GAAP) to achieve comparability of information in the financial statements of companies worldwide.

- In 2003, the first IFRS was published (IFRS 1 'First-time Adoption of IFRS').
- In 2008, the IASC published the full set of IFRS in English.
- In 2009, the IASC published IFRS for small and medium-sized enterprises.
- In the period since 2009, IFRS have been amended and supplemented. For example, in 2014 a new IFRS 9 'Financial Instruments' (which replaces IAS 39 'Financial Instruments: Recognition and Measurement'), in the same year IFRS 15 was issued in 2014, IFRS 15 "Revenue from Contracts with Customers" (replacing IAS 18 "Revenue" and IAS 11 "Construction Contracts") was issued in 2014, etc. IFRS 9 introduces new measurement rules and criteria as well as classification of financial assets. The main objective of IFRS 16 is to *'overcome the often very controversial distinction between finance and operating leases, resulting in different accounting approaches'*, and IFRS 15 is an entirely new standard relating to *'the recognition and measurement of revenue of enterprises, regardless of industry and type of revenue'*.

The main objectives for adopting IFRS are to achieve comparability of prior period accounting information as well as with the financial statements of other undertakings. IFRS are intended to be applied in the preparation of general purpose financial statements that provide information about an undertaking's financial position, financial performance and cash flows that is useful to a wide range of users in making economic decisions. To achieve this objective, financial statements provide information about assets, liabilities, equity, income and expenses (including profits and losses) and cash flows.

In 2002, the EU introduced a requirement for banks, insurance companies and other companies to prepare their consolidated accounts in compliance with IFRS. The adoption of IFRS at national and supranational level was soon followed by adoption by most accounting jurisdictions worldwide. Although most countries make the requirement to apply IFRS mandatory, the decision is voluntary at the national level. On the other hand, the flexibility built into the voluntary choice has led to a wide range of approaches to IFRS, ranging from full adoption and partial adoption to non-adoption of the standards as an accounting basis. Globally, more than 140 countries require the use of IFRS, with 12 countries permitting their use for most or all of their undertakings, while many others have expressed their commitment to adopt IFRS in the future. By the end of 2006, thousands of companies, especially those operating in Europe and the Asia-Pacific region, were abandoning their national standards and adopting IFRS.

However, it is impossible to argue that IFRS have fully become the global standard and are applied by all enterprises in these regions.

The implementation of IFRS requires significant advance preparation at the national level to ensure effective implementation. Without legal support, the imposition of IFRS as an accounting basis can be described as a major challenge. The implementation of IFRS is often accompanied by the adoption of international auditing standards. International Standards on Auditing (ISA) are documents developed by the International Auditing Practices Committee of the Board of the International Federation of Accountants. Their main objective is to achieve uniformity of all auditing practices worldwide. The Independent Financial Audit Act explicitly states that audits carried out in our country are based on compliance with ISA in addition to the provisions of the Act. ISA contain uniform principles and procedures as well as guidelines for auditors. The documents include a code of ethics for professional accountants, a glossary of terms and international auditing standards.

The IAS/IFRS in our country have been adopted as the official accounting basis for the preparation of financial statements, by a Council of Ministers (CoM) Decree of 2006. In our country, liable to draw up their financial statements on the basis of IFRS are certain groups of enterprises, exhaustively listed in Article 34, paragraph 2 of the Accounting Act, namely credit and financial institutions; payment service providers; insurers and reinsurers, as well as insurance holding companies and financial holding companies with mixed activities, headed by a group; pension insurance companies and supplementary pension insurance funds managed by them; investment intermediaries; management companies and collective investment schemes. The accounting standards chosen shall not be changed more than once, except where required by law.

The conceptual framework of IFRS requires comparability of accounting information, whereby users of financial statement information should be able to compare information from different undertakings, compare changes in financial position and identify trends for future change. At the same time, IFRS should also be applied by undertakings in compliance with national accounting legislation, which requires that national accounting systems do not differ materially from the provisions in international standards. Various studies have demonstrated the difficulties and limitations in applying IFRS due to economic, regulatory and legislative factors as well as the specificities of the tax system in different countries. The incompatibility of IFRS with the local environment of individual countries has led to a deviation of their basic functions and objectives.

The *fourth paragraph* of chapter one is devoted to the initial development and adoption and highlighting the peculiarities in the application of NAS. Bulgaria, as a member of the European-Continental School, regulates its accounting by an Accounting Act. The first NAS in our country were adopted in 1996, with a total of 18 NAS, and by 1996 new NAS were adopted and the rest were revised. The Accounting Act, in force as of 1991 to 2001, was repealed at the beginning of 2002, and in 2006, in view of Bulgaria's membership in the EU, amendments were made to the legal act related to the documentary justification of business operations; the frequency of taking inventories; regulating the requirement that newly established enterprises apply national standards in the first two years after their establishment, and if the criteria for a small and medium-sized enterprise are passed, to switch to IAS/IFRS; changes in the requirements for publication of annual financial statements; dropping the requirement for translation of IFRS into Bulgarian, as well as their publication in the State Gazette, etc.

In 2005, NAS, which are based on IFRS, were renamed National Financial Reporting Standards for Small and Medium-sized Entities (NFRS-SMEs), initially 30, but to comply with IAS were numbered from 1 to 41, with blank numbers remaining, similar to the repealed IAS. The change in the name of the NAS is driven by the fact that NFRS-SMEs are a possible applicable basis for SMEs, whereas IFRS should be mandatory for large enterprises. In 2016, the name NAS was reinstated for national standards due to the alignment of national accounting legislation with Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. In order to achieve this harmonisation, a third Accounting Act was adopted in 2016 and is still effective. The legal act explicitly stipulates that the accounting basis in our country is the IAS, defining the undertakings that should prepare their financial statements applying IAS/IFRS.

Trends in the development of the IAS are determined by the change in the country's regulatory framework. Basheva and Pozharevska, highlight the following stages of change in the regulatory framework:

- First stage (1991-1996) — characterized by the adoption of the Accounting Act of 1991, aimed at orienting the country towards a market economy and the adoption of the first NAS (in force since 1993) and the National Chart of Accounts (in force as of 1991). Until 1996, according to the regulations, the annual financial statements included only the balance sheet and the profit and

loss account; after 1996, a statement of equity and a cash flow statement were added.

- Second stage (1997-2001) — characterised by the adaptation of the country's accounting to the best practices of the international accounting community. Not only the Fourth and Seventh EU Directives, but also IAS started to have an impact. In this period, about 80% of the NAS were synchronised with the IAS then in force, and the Accounting Act underwent eight changes, resulting in its full repeal. In 1998, the National Chart of Accounts was also repealed.
- Third stage (2002-2006) — the period coincided with the country's preparations for EU membership, which led to the introduction of two accounting bases (the NFRS-SMEs and IFRS). Enterprises in the country are divided into large enterprises that apply IFRS on a mandatory basis and others that apply IFRS on an optional basis. NAS that were in force until 2004 were repealed due to the assumption that they did not correspond to the changing IFRS and economic reality. Since the country's accession to the EU, new NAS designed for small and medium-sized enterprises have been adopted.
- Fourth stage (2007-2016) — to comply with EU requirements, the provisions of the Fourth Council Directive of 25 July 1978 adopted on the basis of Article 54(3)(g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies are introduced in AS 1 and the NFRS-SMEs are amended. A requirement to submit an annual activity report is introduced, based on the requirements of the Statistics Act.
- Fifth stage (2016 to present) — a new Accounting Act and a new Independent Financial Audit Act have been in force since 2016. Amendments have been made to AS 1, AS 24 and AS 27, while the other NAS in force since 2008 remain unchanged. Other changes are:
 - Creation of a new AS 42 "First-time Adoption of National Accounting Standards".
 - Introduces requirements for the components of the annual financial report according to the type of undertaking.
 - A requirement to prepare a non-financial statement to accompany the annual financial statements.

The change in the accounting framework in our country, as well as the development of the NAS, have an impact on accounting in order to achieve its improvement.

8. Chapter Two. Comparative analysis of NAS with IFRS

The *first paragraph* of Chapter Two discusses the relationship of IFRS with accounting and tax legislation in Bulgaria, as well as the obligations to apply NAS and IFRS. Accounting systems are part of the management system of any enterprise and, as such, should be appropriate to its size and activity in order to provide adequate information to management for decision-making. The selection of basis of accounting is essential to the operation of any enterprise because of its impact not only on accounting but also on tax and other policies. The organisation of the accounting system in enterprises is directly dependent on the applicable regulations, which are inherently divided into general (such as the Accounting Act and tax laws) and specific (such as accounting standards). An amendment in the country's accounting legislation took place with the adoption of a new Accounting Act in 2016, which harmonised the part related to the applicable accounting basis with the requirements of EU legal norms, in particular with Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. The regulatory change explicitly specifies that the accounting basis in our country are NAS, identifying the undertakings that should prepare their financial statements applying IAS/IFRS. This categorisation of undertakings for accounting purposes is the starting point in the choice of the accounting basis to be used in the accounting systems, so that this basis can best meet the needs of management and external users of financial statement information.

The comparative analysis of the NAS with IFRS, shows significant weaknesses of the NAS and difficulties in their application, in terms of "*comparability with financial reporting in other countries; the quality of information in the financial statements and its understandability by foreign counterparties; the universalization in accounting education, etc. Nonetheless, in Bulgaria, companies that do not issue their securities on stock exchanges have a preference for NAS*". It is interesting to note that the principles for the preparation of financial statements are not set out in the IAS, whereas they are. It is because of this difference that the principles are included in the Accounting Act in order to be followed by all companies, regardless of the accounting standards they apply. However, this raises the question of which principles should be followed by undertakings that choose to apply IAS — those set out in the Accounting Act or those set out in IAS. Article 26(2) of the Act states that undertakings which carry out their accounting on the basis of International Accounting Standards shall comply with the principles set out in those Standards, i.e. they shall not apply the principles of the Accounting Act. This specificity means in practice that the accounting

principles set out in the Accounting Act are not applicable and should not be applied by those companies that have chosen IFRS/IAS as their basis of accounting, although presumably, since they operate in the country, they should apply the current legislation and in particular the Accounting Act. All companies are required, when preparing their annual financial statements, to state explicitly the accounting standards they apply in order to make it unambiguous which of the principles they are required to comply with. In order to prepare reliable financial statements and to ensure that the information they contain reflects the actual position of the enterprise, it is necessary to carry out checks to establish whether, during the reporting period, the accounting records comply with the requirements of the applicable regulations and correctly reflect and measure all income, expenses, assets and liabilities. With regard to the differences in the principles in IAS/IFRS and our country's accounting framework, consideration should also be given to the Conceptual Framework for Financial Statements published by the IASB in 2010, which sets out *"the objective of general purpose financial reporting; the qualitative characteristics of useful financial information; the definition and measurement of the elements of financial statements; and the concepts of capital and maintenance of capital"*.

The Accounting Act aims to *"bring accounting into full compliance with the requirements of the market economy and international practice"*, reflecting the change in the accounting system and its orientation towards international standards and approaches for current accounting and the preparation of financial statements. With regard to the differences in the principles in IAS/IFRS and our country's accounting framework, consideration should also be given to the Conceptual Framework for Financial Statements published by the IASB in 2010. The said framework sets out *"the objective of general purpose financial reporting; the qualitative characteristics of useful financial information; the definition and measurement of the elements of financial statements; and the concepts of capital and maintenance of capital"*. IFRS have been in a process of continuous change and addition since their initial development in order to respond to globalisation, the increase in the number of multinational enterprises and the use of comparable accounting statements. On the other hand, NAS are relatively unchanged, with the exception of AS 1, AS 24 and AS 27, what with the introduction of a new standard AS 42 as of 01.01.2016. It is an indisputable fact that the application of IFRS is steadily increasing due to their implementation in national legislation. Many countries are fully voluntarily starting to apply IFRS to assure foreign investors that the information in the financial statements is transparent and meets all international requirements. Our country, too, is taking action in this

direction, and since our accession to the EU, accounting legislation has changed again to meet European requirements.

As significant changes for the accounting basis should be mentioned:

- New Accounting Act and Independent Financial Audit Act.
- Amendments made to AS 1, AS 24 and AS 27.
- Creation of a new Accounting Standard 42 related to the first-time application of NAS.

These amendments in the accounting basis do not align NAS with IAS/IFRS. Harmonisation of NAS with IFRS would raise various issues, including:

- The need for national legislatures to be involved in the harmonisation process in order to change regulations related to the accounting process.
- Establishing institutional mechanisms to implement IFRS and monitor their proper implementation.
- Establish methodological guidelines for the implementation of IFRS and train a sufficient number of qualified professionals.

Various institutions, including the International Federation of Accountants, the International Accounting Standards Board, the United Nations Conference on Trade and Development (UNCAD) and the Institutes of Chartered Accountants in various countries, are working on these issues internationally. The EU is also taking steps to harmonise national accounting standards with IFRS through various regulations stating that IFRS are mandatory for application by all public undertakings. Increasing application of IFRS worldwide is expected to continue due to the publication of international standards for small and medium-sized enterprises, which significantly broadens the scope of application.

Harmonisation in accounting is linked to the adoption as an accounting basis of national accounting standards that are unified with international accounting standards. As a process, accounting harmonisation aims at achieving comparability in accounting, reducing differences in the accounting process and limiting undesirable practices. The *"accounting harmonisation itself is based on standardisation, with the main benefits being increased comparability of financial statements, which reduces misunderstanding of the statements and saves time and money; businesses that apply IAS attract more investors because they can understand the*

financial statements...". Accounting in our country is a regulated activity, and the processes observed in recent years are related to the harmonisation of national, compared to European legislation. In today's economic environment, accounting aims to provide information that will enable decision-making by all stakeholders, and therefore requires the achievement of a quality of accounting information that will enable clear disclosure and auditability. It is specific to IAS/IFRS that they are characterised by *'relative freedom, as they are designed without being bound by the legal regime of any country ... which predetermines the choice in accounting decisions'*. However, the simultaneous application of the two accounting bases creates many difficulties for companies in the country and is a prerequisite for limiting foreign direct investment, which affects economic growth, due to the inability of foreign investors to obtain the information they need from the financial statements of companies that have chosen the IAS as their basis. There is also a need to harmonise NAS with IFRS due to convergence in accounting, which is intended to achieve an accounting model that, in addition to being global, is based on principles and standards in order to encourage innovation and increase the competitiveness of enterprises in the country. At the same time, there has been no change in accounting legislation in our country in recent years.

The *second paragraph* provides a comparative analysis and basic requirements in the different standards of NAS and IFRS. The Accounting Act, addresses different requirements regarding accounting and preparation of financial statements for different groups of enterprises, depending on whether they are micro, small, medium or large. The classification of enterprises is based on their book value of assets, net sales revenue and average number of employees for a given accounting period. A change in the type of enterprise is made when, for a given accounting period, it no longer meets two of the three criteria, is made from the following accounting period. The main components of the annual financial report, in accordance with IAS, for undertakings of the relevant forms are:

- Statement of financial position.
- Profit or loss statement.
- Statement of changes in equity.
- Statement of cash flows.
- Explanatory notes.

The undertakings referred to in Article 34(2) of the Accounting Act are required to prepare their annual financial statements on the basis of IAS, i.e. on this basis the required

statement cannot necessarily be part of the elements of their annual financial statements. According to the legal requirements, the financial statements are to be drawn up in Bulgarian, in Arabic numerals and in thousands of BGN, and must give a true and fair view of the company's financial position and financial performance, cash flows and equity. The components of the annual financial statements shall vary according to the applicable accounting basis.

The *third paragraph* concerns the continuity of IFRS accounting principles in applicable accounting law. Accounting principles are concerned with achieving quality and reliability of accounting information. The Conceptual Framework for Financial Reporting issued by the International Accounting Standards Board (IASB), in addition to showing the philosophy of IAS/IFRS, serves to present the principles and rules, knowledge of which is a prerequisite for effective application of the standards. Specific to the Conceptual Framework for Financial Reporting is its non-adoption by the European Commission due to the fact that it is not a standard. At the same time, however, explicit knowledge of IFRS is necessary for its interpretation and correct application.

The Conceptual Framework for Financial Reporting was first adopted in 1989 by the International Accounting Standards Board (IASB), which used the concepts of the Financial Accounting Standards Board (FASB) as a model for its development. Due to changes in the economic environment, the Conceptual Framework for Financial Reporting has been updated and expanded since adoption. The 2010 Conceptual Framework includes *"the objective of financial reporting; qualitative characteristics of useful financial information; definition, recognition, and measurement of financial statement elements; and concepts of capital and its maintenance."* In 2018, the IASB published a revised Conceptual Framework for Financial Reporting that supersedes the 2010 Framework. At its core, the Conceptual Framework is based on the understanding that the primary users of financial statement information are investors (current and potential) lenders and other creditors. The main reasons why the IASB considers these stakeholders to be key relate to:

- Their greatest need for information.
- Most of them cannot require undertakings to provide them directly with the information they need.

- It requires a focus not only on current but also on future investors, creditors and lenders.
- The belief that if the information in the financial statements meets the needs of these information users, it will meet the requirements and expectations of everyone else.

The conceptual framework for financial reporting also specifies that, management is also interested in financial information, but it can obtain the information it needs internally and therefore does not rely on general purpose financial statements. For financial information to be useful according to the Conceptual Framework, it should meet qualitative characteristics that are fundamental and those that enhance usefulness. The fundamental qualitative characteristics are relevance (relating to the requirement that the information is capable of influencing the decisions of users who use information from the financial statements) and fair presentation, requiring that the information is free from error, complete and neutral. Qualitative characteristics that the 2018 Conceptual Framework identifies as enhancing information include:

- Comparability — relating to the opportunity provided to users of information from an undertaking's financial statements to compare it with a prior period as well as with that from other undertakings' financial statements.
- Verifiability — relating to the ability to verify and conclude on a true and fair presentation.
- Timeliness — relating to the timely provision of information to stakeholders for making informed decisions.
- Understandability — information should be classified in a concise and clear manner.
- Relevance.
- Credible presentation of information.

The adoption of the Accounting Act in 2016 has also led to a change in accounting principles in terms of content, which, however, do not fully comply with IFRS. In the 2016 Accounting Act, compared to the previous one:

- Accounting principles remain relatively unchanged — the name of the principle has been retained, but there have been changes in terms of content (such as the principles of prudence, going concern, substance over form, independence of individual accounting periods and the value relationship between opening and closing balance sheets).
- Principles that retain their logic but have changed in name and content (such as the accrual and accrual accounting principles and consistency of presentation of comparative information and retention of accounting policies where possible).
- Newly adopted and rescinded accounting principles:
 - Newly adopted — offsetting, materiality, measurement of items recognised in the financial statements. The first two principles are borrowed from IAS/IFRS and the last one is related to the continental school and initial measurement of individual reporting units).
 - Repealed — comparability between revenues and expenses.

The IAS/IFRS accounting principles are contained in IAS 1 'Presentation of Financial Statements', the main objective of which is *'to prescribe the basis for presentation of general purpose financial statements, to ensure comparability both with the undertaking's financial statements of previous periods and with the financial statements of other undertakings'*. The Accounting Act is at a higher hierarchical level than the Directives, but it incorporates by legislation the accounting principles that are regulated in Directive 2013/34/EU on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. The prerequisites for the differences in accounting principles are determined by the existence of two accounting bases in the country (IFRS and NAS) and by the fact that NAS are adopted by the Council of Ministers, which is an executive authority at national level, while IFRS are prepared by the International Accounting Standards Board, which is a non-governmental organisation and is at supranational level.

A comparative analysis between the principles in the Accounting Act and IAS reveals that there is no complete correspondence in the number of principles applied. The principles in the Act are 9, whereas in IAS are 8. The accounting principles that are regulated in both the Accounting Act and IAS are:

- Going concern.
- Accrual.
- Consistency of presentation of comparative information.
- Materiality.
- Compensation.

Accounting principles that are regulated only in the Accounting Act are:

- Prudence.
- Independence of separate accounting periods and value relationship between opening and closing balance sheet.
- Priority of substance over form.
- Valuation of items recognised in the financial statements.

The above accounting principles, which are regulated only in the Accounting Act, *"reflect rather the concepts of the European-Continental School and hence are reflected in Article 6 "General principles of financial reporting" of 2013/34/EU Accounting Directive. ...It can therefore be assumed that they are regulated in the Act as principles, but are absent as such in the texts of IAS 1"*.

Accounting principles that are only regulated in IAS are:

- Fair presentation and compliance with IFRS.
- Frequency of reporting.

The principle of 'Frequent Presentation and Compliance with IFRS' is directly applicable to undertakings that have chosen international standards as their basis of accounting. Due to the existence of a second accounting basis for enterprises in the country, namely the NAS, the principle cannot be enshrined in the Accounting Act. The second principle that is missing in the Accounting Act relates to the possibility for enterprises to report once every 52 weeks, whereby the accounting year may not coincide with the calendar year. This possibility is already applied in various countries, e.g. in Germany the accounting period starts in March. Currently, there is no such legal regulation in the accounting legislation in the country.

Accounting principles aim at obtaining a true and fair presentation of accounting information. The principles are essential both for the current accounting and for the annual closure and preparation of the annual accounts. In summary, the accounting principles set out in the Accounting Act are mandatory for all undertakings that have chosen the NAS as their basis of accounting, whereas undertakings that have chosen the AS as their basis of accounting are permitted to apply the accounting principles set out in international standards.

The *fourth paragraph* addresses the amendments in accounting policies. The evolution of the change in the understanding of accounting policy is found to indicate a shift in '*the burden of understanding accounting policy from rules for current accounting to rules for the preparation and presentation of financial statements*'. The current understanding places emphasis on a true and fair view of an undertaking's financial position in the financial statements, and does not exclude rules for accounting information produced on an ongoing basis. The primary objective is to enable anyone using financial statement information to understand it and to compare it with a previous reporting period. The principles in the NAS and IAS that should be followed in the preparation of accounting policies are similar, with legislation in the country aiming at regulatory uniformity. However, the principles differ and should therefore be applied with precision by undertakings depending on the applicable accounting basis. The main purpose of the accounting policy is to support the accounting process in the enterprise.

The *fifth paragraph* deals with non-current (fixed) assets. The NAS definition of non-current assets defines them as resources that are controlled by the undertaking as a result of past events and from which economic benefits are expected. The IAS definition is similar.

The *sixth paragraph* analyses inventories. Under the provisions of IAS 2, inventories are assets that are:

- held for sale in the ordinary course of business;
- in the process of being manufactured for such sale;
- in the form of materials or inventories that are consumed in the production process or in the rendering of services.

The definition of inventories in IAS 2 defines them as current (short-lived) tangible assets in the form of:

- materials acquired principally by purchase and intended primarily for use in the production process to produce output or services. They may also be the subject of direct sales, when so judged by the enterprise;
- output created as a result of a production process within the enterprise and intended for sale;
- goods acquired principally by purchase and held for sale;
- work in progress, being the aggregate of costs expected to produce output;
- investment in inventories — tangible assets acquired for investment purposes rather than for use.

It is important to clarify non-current assets held for sale. According to IFRS 5 Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations, assets that are classified as held for sale must:

- be measured at 'the lower of carrying amount and fair value less costs to sell, and depreciation of those assets shall be discontinued';
- be presented separately in the balance sheet, with the results of discontinued operations also applied separately in the income statement.

From the foregoing it can be seen that there is a specific variety of current assets in the application of IFRS that is not present in the application of NAS.

The *seventh paragraph* analyses the consolidated financial statements and long-term investments. Specific as regards the consolidated financial statements is that when a group undertaking is not included in the consolidation, that undertaking is not considered to be a group

undertaking in the preparation of the consolidated financial statements. As required by AS 27, consolidated financial statements are prepared by a parent when:

(a) 'owns a majority of the voting power of the shareholders or members of another undertaking (subsidiary);

(b) is a shareholder or member of the subsidiary and has the power to appoint or remove a majority of the members of the administrative management and/or members of the management or supervisory board of the other undertaking (subsidiary);

(c) has the right to exercise a dominant influence over an undertaking (subsidiary) in which it is a shareholder or partner by virtue of a contract or a clause in its constituent instrument;

(d) is a shareholder or member holding 20 per cent or more of the voting rights in another undertaking and a majority of the members of the administrative management and/or members of the management or supervisory board of the other undertaking who have held office during the last two reporting periods and up to the date of the consolidated financial statements are appointed solely by virtue of the exercise of voting rights; consolidated financial statements referred to in the first sentence shall not be drawn up where another undertaking has the rights referred to in (b).

(e) it solely controls a majority of the votes of the shareholders or members of that undertaking (subsidiary) by virtue of a contract with other shareholders or members of the undertaking;

(f) it has the power to exercise, or does exercise, dominant influence or control over the subsidiary;

(g) the parent company and the subsidiary undertaking are jointly managed by the parent company”.

According to IFRS 10, "a parent company that is an investment undertaking shall not present consolidated financial statements if it is required to measure all of its subsidiaries at fair value through profit or loss" from preparing consolidated financial statements. According to AS 27, undertakings that may not prepare consolidated financial statements are: "a parent company, when it is a subsidiary, when it is also a subsidiary whose own parent undertaking is

a resident or parent undertaking of another Member State of the European Union, in one of the following cases: (a) the parent company of the exempted undertaking owns all the shares or interests in the exempted undertaking, disregarding shares or interests in the exempted undertaking held by members of its administrative management and by members of its management or supervisory board by virtue of law or by virtue of its constituent instrument; (b) the parent company of the exempted undertaking owns 90 per cent or more of the shares in the exempted undertaking and the remaining shareholders or members of the exempted undertaking have approved the exemption'. The above exemption option applies if two conditions are met simultaneously: '(a) the exempt parent company and all its subsidiaries are included in the consolidated financial statements of a larger group of undertakings whose parent undertaking is a resident undertaking or of another Member State of the European Union; (b) the consolidated financial statements referred to in section (a) and the annual consolidated management report of the larger group of undertakings are drawn up by the parent undertaking of that group in accordance with the law of the Member State in which the undertaking has its registered office or in accordance with International Accounting Standards.'

The *eighth paragraph* addresses the impact of IFRSs on the accounts of undertakings in Bulgaria. The accounting by companies in Bulgaria depends on the basis of accounting chosen. The financial statements prepared by enterprises should provide financial information about their operations that is useful to all stakeholders in making decisions. The information in the financial statements is also important for the public as well as for individual regulators. A key objective of IFRS is to serve the interests not only of business but also of society and the markets. IFRS provide a framework for companies to follow in preparing their accounts so that the information presented is reliable. On the other hand, however, the application of IFRS requires accountants to make good judgements, which leads to a change in the accounting of companies. Professional judgements are made by accountants and auditors and have a number of characteristics, namely they should be based on information from relevant circumstances and facts; they should be chosen after considering various alternatives; they should take into account the degree of uncertainty, etc.

The reporting basis chosen has a significant impact on the professional judgements of accountants. An increasing number of countries are adopting IFRS as their basis of accounting, and the transition to IFRS requires a high quality of professional judgement, with increasing relevance due to the use of fair value as the measurement basis. In our country, *"unfortunately,*

many Bulgarian accountants do not realise that their application also involves the exercise of many professional judgements and their focus continues to be on the application of tax regulations".

IFRS also have an impact on the financial and economic analysis of companies in the country that have chosen them as an accounting basis, in relation to the *'qualitative characteristics of the information in the financial statements'*. Modern financial analysis is increasingly oriented towards value analysis, with the cost of capital being a fundamental indicator for analysing the capital structure of enterprises, determining the value of shares and units and evaluating the investments made.

The *ninth paragraph* of Chapter 2 addresses the opportunities and problems for the unification and harmonisation of NAS with IFRS. Accounting legislation in Bulgaria is related not only to the Accounting Act and the NAS, but also to a number of provisions in individual regulations and sub-regulations, such as the Value Added Tax Act, the Corporate Income Tax Act, the Obligations and Contracts Act, etc. The regulatory framework related to the organization of accounting records, in addition to being *"complex from a methodological and methodological point of view, turns out to be wide-ranging – the regulatory basis of accounting is contained not only in the Accounting Act, but also in a number of other laws and regulations. Judged from a scientific and practical-applied point of view, this circumstance creates inconveniences and difficulties for the accountant in practice (bureaucratic, methodological, technical, etc.)"*.

The need to align NAS with IFRS is a mismatch between the requirements of the different standards. The preparation of accounting estimates is based on *"reasonable judgement of the undertaking's management and are determined on the basis of objective circumstances that can be supported by past experience and best practices in similar transactions, or in rare cases, written opinions of independent experts"*. As a concept, accounting estimate was introduced into IAS, following the replacement of IAS 8 "Net Profit or Loss for the Period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policy" with IAS 8 "Accounting policy, changes in accounting estimates and errors" from the beginning of 2005. However, the current Accounting Act does not clarify what accounting estimates are.

The possibilities to harmonise IFRS with NAS should also be considered from the perspective of European regulations and preserving the sovereignty of Member States. The

notion of sovereignty is associated with state power, defined as *"the independence and supremacy of the social communities, distinct in nation and people, and of its state organisation"*. Sovereignty is the supremacy of state power, which is independent, determining the unlimited exercise of public authority. The exercise of sovereignty is non-transferable, as the representative body does not exercise the power that is delegated by the people, but has the functions of the expressor of the sovereignty of the people, therefore *"the power derives from the people and for this reason the people can exercise the power themselves"*.

The harmonization of the NAS with IFRS should be seen as a major future development of accounting regulation in the country. Challenges to harmonisation are posed by:

- The legal system — differences in accounting principles between NAS and IFRS require a change in the accounting legislation in the country.
- The tax system — in countries such as the US, the UK and the Netherlands there is no interaction between tax and accounting law. When accounting standards are developed, the only focus is how to perform the information function. They do not deal with taxation issues. In France and Germany, on the other hand, tax and accounting systems are interlinked. In continental European countries there is a principle of determination. This means that the profit on the balance sheet is at the same time the basis for taxes for companies. The harmonisation of NAS with IFRS should also be analysed on the basis of the tax system.

The process of aligning NAS with IFRS is determined by the extent to which international standards will reduce the differences between them and national standards. The harmonisation process would benefit such stakeholders as multinational enterprises, international accounting enterprises and domestic enterprises themselves. For multinational enterprises, the biggest benefit of harmonisation would be the comparability of international financial information. Such comparability would eliminate any concerns about the reliability of financial reporting and remove restrictions on the flow of international investment. In addition, accounting harmonization would save time and money currently spent on consolidating disparate financial information when more than one set of reports is required to comply with different national laws or practices.

Harmonisation of NAS with IFRS would also facilitate the raising of foreign capital because investors, financial analysts and foreign lenders would be able to understand the

information in the financial statements of foreign undertakings. The harmonisation process is influenced by the vested interests of such stakeholders as multinational enterprises or global accounting firms.

9. Chapter Three. Analysis of a survey to assess the need to harmonise national accounting standards (NAS) with international financial reporting standards (IFRS)

The *first paragraph* of chapter four describes the survey instrument used to conduct the research. The empirical instrument used to conduct the research is a survey consisting of 18 questions. The purpose of the questionnaire was to ascertain the respondents' opinion regarding:

- Use of NAS/IFRS.
- Reasons for selecting the NAS/IFRS.
- Transition of the undertaking from IFRS to IAS and reasons thereof.
- Advantages of NAS.
- Advantages of IFRS.
- Disadvantages of NAS.
- Disadvantages of IFRS.
- Difficulties in accounting due to the fact that NAS do not contain accounting principles for the preparation of financial statements but refer to the principles in the Accounting Act, whereas IFRS do.
- Impact of simultaneous application of NAS and IFRS in the country on restricting foreign direct investment.
- The need to align NAS with IFRS.
- Problems that may arise from the unification of NAS with IFRS, etc.

The questions used in the survey are closed questions only. The preparation and dissemination of the questionnaire has been done through google forms functionalities. The general population for the survey includes all possible surveyable units that meet a specific condition (attribute). Surveying all the units of the general population is expensive and in most

cases impractical, therefore a sample survey was used to fulfil the objectives of the dissertation, defining the target population. The selected approach for the population research is a sampling approach, whereby representativeness of the sample data is sought from the general population. An advantage of sample surveys is the ability to draw conclusions about the entire general population from research of a relatively small number of individuals.

The *second paragraph* analyses the results of the research. The survey results reach the following conclusions:

- 80% of the respondents use NAS due to the ease of practical application as well as the mandatory requirements for enterprise categorization and choice of accounting basis.
- More than 1/3 of the surveyed undertakings have switched from NAS to MFRS. The reverse transition from IFRS to NAS was undertaken by about 1/6 of the enterprises whose representatives were surveyed.
- The main advantages of NAS over IFRS, according to 92% of respondents, are that they are easier and easier to understand and apply, with 74% saying that they are not updated and amended frequently, and 36% saying that no training is required to apply them.
- A major advantage of IFRS is the ability to compare financial statements of companies operating in different countries.
- A major disadvantage of NAS is the inability to compare financial reporting with other countries, making them incomprehensible to foreign investors. Accounting with NAS is hampered by the lack of accounting principles for the preparation of financial statements, and reference is made to the principles in the Accounting Act.
- The main disadvantages of IFRS are their continuous amendments and the additional guidance on the application of the standards contained in the Conceptual Framework for Financial Reporting.
- The simultaneous application of both accounting bases (NAS and IFRS) in the country is not a prerequisite for limiting foreign direct investment reflecting on economic growth due to the inability of foreign investors to obtain the necessary information from the financial statements of enterprises.

- The harmonization of accounting related to the alignment of NAS and IFRS will achieve comparability in accounting, reduce differences in the accounting process and limit undesirable practices, as the alignment of NAS with IFRS is a prerequisite for attracting more foreign investment in the country.
- The alignment of NAS with IFRS will provide more relevant and understandable information to users of financial statements.
- Issues that may arise in the harmonization of NAS with IFRS are related to differences in economic and legal systems; differences in accounting practices in different countries; the need to establish institutional mechanisms for the implementation of IFRS and control of their implementation.
- Respondents do not believe that the alignment of NAS with IFRS will have a material effect on the operations of the enterprise.
- Respondents could not assess whether the alignment of NAS and IFRS would result in savings of time and money.

10. Conclusion

The final part of the dissertation presents a summary of the conclusions reached from the research. As a social phenomenon, globalization has led to a change in the world economy and the movement of capital between countries. Globalization also has an impact on accounting, due to the fact that the creation of multinational enterprises requires a reduction in the differences between the accounts of countries participating in international capital markets. The first step in facilitating the accounting process was taken in 1973 with the creation of the first IAS, and changes in the international business environment have led to the continuous adaptation and development of international standards to the needs of multinational enterprises, potential investors and all stakeholders. The analysis of the literature leads to the conclusion that there is a need to harmonise NAS with IFRS. As a small country, Bulgaria depends on financial support from international institutions and inflows of foreign capital. Harmonisation of the IAS with IFRS will allow transparency in the disclosure of financial information by Bulgarian companies, which will provide an opportunity to attract more foreign direct investment.

The main obstacles to the harmonisation of NAS with IFRS are related to differences in economic and legal systems as well as between accounting practices in different countries. There is a need for a regulatory body in Bulgaria to undertake activities to harmonise NAS with IFRS and to monitor the effectiveness of harmonisation. Harmonisation between national and international accounting standards should take into account the interests of all stakeholders — the state, multinational enterprises, national enterprises, potential investors and audit firms.

The results of the research conclude that the harmonisation of accounting related to the unification of NAS and IFRS will achieve comparability in accounting, reduce differences in the accounting process and limit undesirable practices. The alignment of NAS with IFRS is a prerequisite for attracting more foreign investment into the country. Advantages of NAS are their easier application, the lack of frequent updating and the need for specialised training in their application, and of IFRS — the possibility of comparing the financial statements of companies operating in different countries. The importance of aligning NAS with IFRS in terms of saving time and money was not identified.

On the basis of the conclusions reached, it can be assumed that the original thesis, namely that NAS contain significant weaknesses and difficulties in implementation, harmonization with IFRS is a prerequisite for increasing investment interest and overall economic development of the country, is confirmed.

The original assumptions are also confirmed, namely:

- Assumption 1: The harmonization of accounting related to the unification of the NAS and IFRS will achieve comparability in accounting, reduce differences in the accounting process and limit undesirable practices, as the alignment of the NAS with IFRS is a prerequisite for attracting more foreign investment in the country.
- Assumption 2: The alignment of NAS with IFRS will provide more relevant and understandable information to users of financial statements.
- Assumption 3: Issues that may arise in the harmonization of NAS with IFRS are related to differences in economic and legal systems; differences in accounting practices in different countries; the need to establish institutional mechanisms for the implementation of IFRS and control of their implementation.

IV. STATEMENT OF CONTRIBUTIONS TO THE DISSERTATION

The dissertation has several scientific contributions:

7. Based on a thorough study of the specialized literature, the theoretical and methodological issues and features concerning the nature of standardization and harmonization in accounting have been investigated and international practices related to standardization of the accounting and reporting process have been analysed. An in-depth historical retrospective of the original development and adoption of IFRS is provided and a comparative analysis of national accounting standards with IFRS is carried out.
8. The features and specificities of the continental European accounting system and the Anglo-Saxon accounting system are examined in relation to the limitations on the extent of harmonisation of NAS with IFRS.
9. The main prerequisites determining the convergence processes in the sphere of accounting are studied and systematized. The most important advantages and benefits provided by the application of IFRS are justified, both from the point of view of the drafters of financial statements and from the point of view of the users of the information from them. The need to harmonise NAS with IFRS and the benefits of harmonisation for all stakeholders are outlined.
10. The main problem areas related to the impact of IFRS on the organization and methodology of the reporting process of enterprises in Bulgaria and the continuity of IFRS accounting principles in the applicable accounting legislation are highlighted.
11. Weaknesses in national accounting standards that limit the benefits of their application are defined, both in terms of comparability with financial reporting in other countries and in relation to the quality of information in financial statements and its understandability by foreign counterparties.
12. The empirical study provides an assessment of the need to harmonise national accounting standards with IFRS. Based on the results of the study, existing key problem areas in practical application are identified and specific directions for their resolution are outlined.

V. PUBLICATIONS ON THE DISSERTATION TOPIC

4. Petrov, A., The harmonization of accounting systems in the application of NAS and IFRS. Developments and requirements in the implementation of both systems. *Economic Social Alternatives*, 2023, pp. 121-130
5. Petrov, A., Accounting education as a complex of knowledge, skills and competences. Proceedings of a scientific-practical conference. Science and Economics Publishing House. University of Economics — Varna. 2022, pp. 271 — 277
6. Petrov, A., Global uncertainty and EU integration — harmonization of accounting and tax legislation. Problems, prospects and opportunities for solving the economic challenges in the EU. International Scientific Conference on Economic Development and Policies: Realities and Prospects. Challenges and risks in the context of overlapping crises". Institute of Economic Research, BAS. 2022, pp. 248 — 257

VI. DECLARATION OF ORIGINALITY

In connection with the procedure for the award of the degree of Doctor of Education and Science pursuant to Article 27(2) of the Implementing Regulations of the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria Act, I do hereby declare that:

3. The dissertation "Harmonisation of National Accounting Standards with IFRS — Problems and Guidelines for Solution" is my own work. All information sources used in its drafting are mentioned in good faith.
4. The results and contributions of the research carried out in the dissertation are original and not derived from foreign research and publications.